TITLE

1. पक्षतावादः ।
2. धर्मितावच्छेदकवादार्थः ।
3. नव्यमतवादार्थः ।

నవ్యమతవాందాంతప్రారంభః॥

సవ్యభిచ

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తయే నమః॥ శుభమస్తు॥ ॥అనుమితింప్రతిపక్షతియథాం మవ్యాప్యసౌఽవస్థ్యే[illegible]త్యాకారకః పరామర్శ ఏవేతి వాదార్థః

తుః। నతు వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకారకః। తత్రతు త్వాకారణతావచ్ఛేదకసౌంఘ్యావ్యాపకసామానాధికరణ్యాంప

1 వ్యాప్తిశుటకిభూంతసామానాధికరణ్యవదార్థవిషయతాధికస్యేనగౌరవాదితి మవ్యాపకతాంజ్ఞానేహంతుత్వాదినః॥ [illegible]త

ప్రత యత్రపర్వతియధూమసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వతద్వ్యాప్త్యభావప్రతిపర్వతియధూమ

తద్వ్యాప్తిన్ననిరూపితవ్యాపకతావహిజ్ఞానగృహీతా। అపితుధూమసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వ

సామాన్యాభావప్రతిధూమసామాన్యవ్యాపకతైవతత్రోపదర్శితపరామర్శేనానుమిత్యాదావప్రసంగాత[illegible]

వహ్నివ్యాపకత్వజ్ఞానేహంతుత్వాదినాంఽక్తే యహంతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగిత్వతద్వ్యాప్త్యభావావగాహి [illegible]

జ్ఞానస్యేహంతుతాంగీకృతే యత్ర అపితుహేత్వోపలక్షణావిధయాంఽప్యుక్తే యత్రావగాహిమోహంతుసమానాధికరణా

భావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వతద్వ్యాప్త్యభావావగాహిజ్ఞానస్యైవేతినదోషః॥ [illegible]తత్రప్రతిపర్వతీయవహ్నిసమానాధికర

ణాభావవానితత్యాకారకౌపస్థితజ్ఞానస్యాభావోధూమాదికప్రతిపర్వతీయాదిపక్షేకవహ్న్యాద్యనుమితిసామగ్ర్యాఃప్రతిబంధక

నవ్యమతవాదార్థః తాదృశస్వత్వానాదరణం। వ్యాప్తివిశిష్టహేతుప్రకారక-పక్ష-విశేష్యక-పరామర్శహేతుతామతే తథావిధోపనీతభానాదౌ సాం
ధ్యసామానాధికరణ్యవిశిష్టహేతుమత్త్వావగాహిన్యాం తాదృశపరామర్శస్య బాధముద్రయా ప్రతిబంధకతాయాం క్లృప్తత్వాత
౧ త ఏవ తాదృశసామగ్రీదశాయాం తదనుమిత్యోపపత్తేర్నసామగ్రీప్రతిబంధకతాయాం స్వతన్త్రకల్పనావిశిష్టదర్శనతాశ్లేషోఽప్యేవం।
తథాపి వ్యాప్తివిశిష్టహేతుప్రకారక-పరామర్శహేతుతామతే లాఘవాత్ పక్ష-పక్షతాసమానాధికరణాభావమవగాహమానత
ఇతి జ్ఞానాదనుమిత్యనుత్పత్తివారణాయ తాదృశజ్ఞానస్య బాధవిషయక-ప్రత్యక్షోపపత్తయే పరామర్శహేతుతాయాం
సామగ్రీప్రతిబంధక-తాయాం వ్యాప్తివిశిష్టహేతుతావచ్ఛేదక-విషయతానివేశస్య వక్తవ్యతే-తయోర్హేతుతావచ్ఛేదక-ఘటన
తయా బహుతరప్రయుక్త-గౌరవం। అస్మాక-న్తు సమస్తహేతువిషయతానాం క్రియాభావే విశిష్టహేతువిషయతాత్వేన నివే
శాత్ హేతుతావచ్ఛేదక-ఘటనకాయామాకారాణామభావాది బహుత్వమితి॥ [illegible] వ్యాప్తేః సామానాధికరణ్య
రూపవ్యాప్తివిశిష్టహేతుమత్త్వావగాహిపరామర్శస్య విషయతారణాం ... గమ్యత్వతద్వ్యాప్యపదనిష్ఠతత్గౌరవం పక్షా
దః। సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వవిశిష్టహేతుమత్త్వపరామర్శత్వేనైవ హేతుతాయామపి చ పరిష్క్రమేణ తత్తద్ఘటితగౌరవం

సంభవత్తత్ప్రత్యక్షత్వవ్యాపకత్వాత్-యోః సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వస్యైవముక్తరీత్యాఽసంభవేతి॥ ~~వ్యాప్తిపఞ్చకమ్~~॥ అథాన్యత్ర
యోః యాదృశవిశిష్టధర్మస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమవగాహతే తాదృశవిశిష్టధర్మస్యైవ ప్రతియోగిన్యవిశేషణతా
యామవచ్ఛేదకతయా తత్రభాసతే యత్ర ఘటత్వాదేః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతయావగాహనే నీలఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్న
ప్రతియోగివిశేషణతాంశే భావప్రత్యయస్తత్ర శరీరతాపత్తిర్నతు ధూమసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకత్వప్రసిద్ధాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావగాహి యత్ర ధూమసమానాధికరణాభావప్రతియో
తాళపత్ర ౫౫ గిత్వతావచ్ఛిన్నప్రతియోగివిశేషణతాంశే-బహ్నిసమానాధికరణతయా తత్ర యత్తు ఘటితతాదృశధర్మనిష్ఠప్రతియోగి ప్ర
తావచ్ఛేదకతావగాహి పరామర్శస్య హేతుత్వం నాత్ర శరీరేయం। తథాహి ఉపదర్శితస్థలే అనుమిత్యావ
హేతుపరామర్శవిశిష్టహేతుమత్త్వపరామర్శస్యహేతుతా మతమేవ సాంధియః। తథాచ వ్యాప్తిస్తే సాధ్యయత్ర
తత్రికాలికాభావతావచ్ఛిన్నధర్మనిష్ఠప్రతియోగితా సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక సాధ్యాభావవత్తానిరూ
యవత్వాయాః సాధ్యాభావవదవృత్తిమాన్ వహ్నిత్వాదౌ పరామర్శసంభవాదనుమిత్యనుపపత్తిరనాస్త్రి

నవ్యమత తేనచైత్రేష్వపి ఏవ తత్రానుమితిః। ఏవం విశిష్టసత్తాయాం స్వత్వానతిరిక్త-తయా అప్రవృత్తవిశేషాభావపదవ్యాప్తిత్వవిరహాత్ తద్ధేతుక-ప్రవృత్త్యాదిస వాదాంతేషు:
రూపితవ్యాప్తిప్రజ్ఞానప్రమాత్వవిరహేపి నక్షతిః। తత్ర భ్రమాత్మక-పరామర్శాదేవానుమిత్యుపగమాత్। ఏవంబఖాతిమాన్
౨ సత్త్వాదిత్యాదావపి భ్రమాత్మక-పరామర్శాదేవానుమితిరుపేయతే। అతస్తత్ర సాధ్యాభావవతి సామానాధిదాహేతుతావచ్ఛే
దక-ఘాతసమవాయాదిసంబంధేన వృత్తేరప్రసిద్ధ్యాత్ తదభావరూపవ్యాప్తేరప్రసిద్ధావపి నక్షతిః। అవృత్తిగగనాదౌ సాధ్యా
భావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తేః సత్త్వేపి విశేషదర్శినాం పక్షధర్మతాజ్ఞానవిరహాదేవానుమితిః। [illegible]యది గగనమవృత్తి తదా విశే
షదర్శనకాలేపి పక్ష-విశేష్యక-తాదృశగగనాదిప్రకారక-స్వసాధ్యాభావవదవృత్తిమాన్ పక్ష ఇత్యాకారక-పరామ
ప్ర ర్శసత్త్వే బాధకాభావః। అవృత్తిత్వగ్రహే స్వవృత్తిప్రకారక-బుద్ధిం ప్రతి తద్గ్రాహ్యత్వాభావావగాహితయా ప్రతిబం
ధక-తయా తాదృశపరామర్శం ప్రతి తద్విరోధిత్వే ప్రమాణాభావాదితి విభావ్యతే। తత్రానుమిత్యభావస్య ప్రామాణి[illegible]
క-త్వే సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వవిశిష్టవృత్తిమత్త్వం వ్యాప్తిరిత్యేవాస్తు గౌరవస్యానుసరణీయం। తాదృశవ్యాప్తిగ్రహం చ అవృత్తిత్వగ్రహ
స్య విరోధిత్వే నకాపి విప్రతిపత్తిః॥ [illegible] వృత్తిత్వగ్రహం ప్రతి తద్ధర్మధర్మికావృత్తిత్వజ్ఞానస్యాపి విరోధిత్వమతం

అనేకగ్రంథకారసంమతం సయుక్తికంచ తత్తల్లవనం పవనతోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమిత్యాదౌ వహ్నిరత్యుత్తరిత్యాద్యాకారకవిశేషణతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛేదకనిర్ణయోరపిషు జితాయాం శాఖావిశిష్టాయాం అవృత్తివహ్నిమానిత్యాకారకవిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిసాధ
గ్రాహ్యప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేనైవ లాఘవాత్॥ తథాచ గగనవృత్తిత్వేతాదృశజ్ఞానకాలే గగనాధికరణకవ్యాప్తిజ్ఞానసంశ
యోత్పత్తివదంతి॥ [redacted]॥ వ్యాపకసామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్తిజ్ఞానస్యానుమితిహేతుత్వ
మువితంతథాసతి తాదృశజ్ఞానప్రతిబధ్యత్వాభావేనహేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకసాధ్యయా
ఇత్యాకారకోపనీతభానస్యాప్యబాధాదౌ అనుమితిసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేనైవ లాఘవాత్। అనుమి
తిసామగ్రీకాలేబాధముద్రయా తాదృశజ్ఞానం ప్రతి క్లృప్తప్రతిబంధకతాకస్యవ్యాపకసామానాధికరణ్యనిర్ణ
యస్యసత్త్వాత్తదవతాదృశోపనీతభానస్యాప్యభావారణోపపత్తేః। సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిజ్ఞా
నహేతుతామతే తత్ప్రతిబధ్యతాకాభావేన సాధ్యయ ఇత్యుపనీతభానాదికం ప్రత్యనుమితిసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకతావ
చ్ఛేదకత్వేనైవ లాఘవసంభవాత్ కల్పనమితి తు న వక్తవ్యం। యతో గురుశరీరవ్యాప్తిజ్ఞానప్రతిబధ్యజ్ఞానానాం లఘుశరీరవ్యా

సవ్య|వా| త్తిజ్ఞానప్రతిబధ్యజ్ఞానాపేక్ష-యాబహుళవిధతయాగురుశరీరవ్యాప్తిజ్ఞానహేతుతామతేఅనేక-జ్ఞానపృసమితిసామగ్రీప్ర
తిబంధక-తాపేక-క్షణాల్లఘుశరీరవ్యాప్తిజ్ఞానహేతుతామతేతుఅల్పకాలికత్వేనకాలికసంబంధావచ్ఛిన్నవ్యాప్తిజ్ఞానవిషయస్యశరీర
౮ గౌరవమేవపక్షవసంపాదక-మితి॥ [illegible]మాస్తువ్యాప్తేః శరీరగౌరవప్రయుక్త-గౌరవం ఏవమపివ్యాప్యత్వ-సామానాధి
కరణ్యరూపవ్యాప్తేః హేతుతావచ్ఛేదక-ఘటితతయా హేతుతావచ్ఛేదక-భేదేనపరామర్శహేతుతాయాం అనుమి
తిపంప్రతిబంధక-తాయాం స్వానంత్యప్రయుక్త-గౌరవందుర్వారమేవసంభవ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తేః
హేతుతావచ్ఛేదకాఘటితతయాహేతుతావచ్ఛేదకవిషయతామనవేశ్యవహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వహ్నివ్యాప్యఆ
లోకవానిత్యాకారక-బహుళవిధపరామర్శానాం సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాక-నిరూపకత్వే
నైకహేతుతాయాఏవసంభవాత్ తథాచవ్యాప్తిజ్ఞానహేతుతావచ్ఛేదక-భేదేనపరామర్శహేతుతాభ్యుపగమాత్
[illegible]వ్యాప్యత్వ-సామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్తిజ్ఞానహేతుతామతేహేతువిషయతాయాః విశిష్యధూమత్వవ్యా
వచ్ఛిన్నవిషయతాత్వేనానివేశ ఏవ ఏతన్మతేహేతుతావచ్ఛేదక-భేదేనపరామర్శహేతుతాం బాహుళ్యంతదేవకుతః

సామాన్యతోఽవచ్ఛిన్నవిషయతాత్వేన హేతువిషయతాయా నివేశే పూర్వపక్షిరీతివాచ్యం। హేతువిషయతాయాః విశిష్యధూమావ
చ్ఛిన్నవిషయతాత్వేన అనివేశే ఆలోక-వ్యాపక-వహ్నిసమానాధిక-రణధూమవాన్ ఇత్యాదినిర్ణయవారణాసం
భవాత్ తత్తద్ధావచ్ఛిన్నవిషయత్వవ్యాపక-త్వాదిఘటిత హేతుతావచ్ఛేదక-విషయతామనివేశ్య ధూమాలోకాదిపరామ
ర్శసాధారణనిర్ణయత్వస్యదుర్వచతయా సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిజ్ఞానే హేతుతామతేఽపి హే
తుతావచ్ఛేదక-ఘటితపరామర్శహేతుతావిరహాపత్త్యామావశ్యక-। [illegible] ।వహ్నివ్యాప్యత్వప్రతియోగితాకా
భావప్రకారక-త్వేసతి వహ్నివ్యాప్యప్రకారక-జ్ఞానత్వం నిర్ణయత్వం। వహ్నివ్యాప్యవదాలోకవాన్ పర్వతః వహ్ని
వ్యాప్యధూమాభావవాన్ ఇత్యాద్యభ్రాన్తి-నిర్ణయేఽవ్యాప్తేర్వారణాయ వహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నసామాన్యాభావప్ర
కారక-త్వేసతి తదవచ్ఛిన్నప్రకారక-త్వం। వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాదౌ శంకాయాస్తు సామా
న్యాభావాప్రకారక-త్వేన తథాత్వప్రసంగాత్ తాదృశసామాన్యాభావాప్రకారక-త్వేసతి స్వవహ్నివ్యాప్యత్వావ
చ్ఛిన్నప్రకారతాక-త్వే విశిష్టవహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ ఇత్యాదినిర్ణయస్యాసంగ్రహః తాదృశజ్ఞానేయ

నవ్యా॥వ॥ కాభావాత్మకవిధ్యత్వేన తు విశేష్యతావచ్ఛేదకాభావాదపి మానాభావాత్ ఏవం చ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ న వా పర్వత ఇత్యాది సంశయీ
య పర్వతవిశేష్యతానిరూపితధూమప్రకారతాయాం తాదృశాభావవిశేష్యతానిరూపితప్రతియోగితాసంసర్గానవచ్ఛిన్న
౭ కారతాపి తిష్ఠతయా నాతిప్రసంగః । వహ్నివ్యాప్యవహ్నిలింగవాన్న వా పర్వతః వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్న పర్వత ఇత్యాది సము
హాలింబనే తత్రాపి ధూమప్రకారతాయాం అభావవిశేష్యతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛిన్నతావచ్ఛేదకసంగ్రహః ॥ [illegible] ।
వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ న వా పర్వత ఇత్యాది సంశయే పి పక్షవిశేష్యతానిరూపితసంయోగాదిసంసర్గానవచ్ఛిన్నప్రకా
రతాయాం అభావవిశేష్యతానిరూపితప్రతియోగితాసంసర్గానవచ్ఛిన్నప్రకారతాయాం భేదప్రవేశః । తదభావతా
దృశసంశయే పర్వతవిశేష్యతానిరూపితప్రతియోగితాసంసర్గానవచ్ఛిన్నప్రకారతాయాం వ్యాప్యత్వ [illegible] ప్రతియోగి
తా సంసర్గానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితా కధూమాభావప్రకారక పర్వతవిశేష్యక పర్వతో న ధూమాభావవానిత్యాకారక
జ్ఞానే ప్రతిబధ్యత్వప్రసంగః । తాదృశధూమప్రకారతాయామేవ తథావిధాభావప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాదితి [illegible] राम
పర్వతవిశేష్యతానిరూపితప్రతియోగితాసంసర్గానవచ్ఛిన్నధూమప్రకారక బుద్ధిత్వేన తథావిధాభావప్రతిబధ్యతా

వహ్నిదర్శన। అపి తు పర్వతత్వవిశిష్టతానిరూపితప్రతియోగిత్వనిష్ఠసాంసర్గికవిషయతానిరూపితధూమప్రకారతాక-
బుద్ధిత్వం ఉపదర్శితసంశయీయప్రతియోగితాసంసర్గావచ్ఛిన్నధూమప్రకారతాయాః పర్వతత్వనిష్ఠవిశేష్యతానిరూ-
పితత్వవిశిష్టస్య ప్రకారతానిరూపితప్రతియోగిత్వనిష్ఠసాంసర్గికవిషయతాయాః తన్నిరూపితత్వాత్। అపి తు సం-
యోగీయసాంసర్గికవిషయతాయా ఏవ అనుమా[illegible]ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాత్ తత్త్వమితి తత్ర ప్రకార
వహ్ని తైక్యం నిరాకాంక్షమేవ ॥ నను వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమాభావవాన్ వా పర్వత ఇతి ద్విత్వాద్యవచ్ఛిన్నసంశ-
యీయపర్వతవిశేష్యతానిరూపితధూమప్రకారతాశాలిదర్శిత్వే సంభవతి వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ ధూమసామా-
న్యాభావవాన్ వా పర్వత ఇత్యాకారకసంశయీయపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితవహ్నివ్యాప్యధూమ-
త్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాః అభావవిశేష్యతానిరూపితశుద్ధధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాలిదర్శిత్వే సంభవ
తీతి తథా చ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమాభావవాన్ వా పర్వత ఇతి ద్విత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబన్ధకత్వప్రసం- राम
గాత్ తథా చ తాదృశసంశయసాధారణ్యముపదర్శితసామానాధికరణ్యం తు స్ఫుటమేవ॥ తాదృశసంశయే పర్వత
సంశ

నవ్యావా ధూమత్వావచ్ఛిన్నవ్యాప్యతాప్రకారతాయాః కేవలవ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నత్వవిరహాత్। [illegible]తాదృశనిర్ణయే ఫలానుగుణేన వహ్నివ్యాప్య
వాన్ పర్వత ఇత్యాదినిర్ణయసాధారణ్యాయ శుద్ధవ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాపి నివిష్టా యత ఏతాదృశ తదసంగ్రహః। వహ్ని
౫ వ్యాప్యధూమవాన్ వా పర్వత ఇత్యాదిసంశయోత్తరం తాదృశప్రకారతాయాః కేవలాభావాన్నాతిప్రసంగః। యత్ర తు సంశయో
త్తరం తాదృశప్రకారతాప్రామాణ్యనిశ్చయసత్త్వే వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వా పర్వత ఇతి వహ్నివ్యాప్యవ్యాప్యవానిత్యాకారక ఏ
వ తత్ర పరామర్శస్తు ముక్తత్వేన కథమపి విశిష్టపర్యాప్తత్వాత్ [illegible]। వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకార[illegible]షు నిర్ణ
యేషు శుద్ధవ్యాప్యతావచ్ఛిన్నప్రకారతాయా అనుభవవిరుద్ధత్వాత్ తత్ప్రకారేషు సమవేతార్థం నిర్ణయానాం
వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వహ్నివ్యాప్యవానిత్యాకారతాప్రసంగాత్। [illegible]। శుద్ధవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా
యా వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాద్యాకారకసంశయసాధారణ్యాయ తత్రానుగతని
యామకత్వకల్పనమావశ్యకం। ఏవం చోపదర్శితనిర్ణయేషు తదభ్యుపగమే తత్తన్నిర్ణయవృత్తిత్వవద राम
కానామనంతానామనుగమాపత్తేరనంతాదృశవిషయతాస్వీకారకల్పనమహాగౌరవం [illegible]వ ఇతి సాధ్యవ్యాపకా

శీనస్య వహ్నివ్యాప్యధూమవత్త్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా-ప్రత్యాసత్తే-ర్ఘటకాంయత్తాం మిత్యేతాం వ్యాశిష్యాధీనవహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యాది
నాంయత్ప్రతరాం విధప్రకారతాం శాలిత్వాన సంభవతితాం వ్యాశప్రకారతాం శాలిభూంధిహద్ధవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకార
తాక-ప్రత్యాసత్తే-ంబాంయత్తాం మిత్యేతాం వ్యాశిష్యాం వరహాం వశిష్ఠవిరుంధి సాంమగ్ర్యాః ప్రతిబంధక-తవివ[illegible]ప్యాంప్యంగ
పదశినితాం నాం వశిష్యానాం మత్యాం శ్రీఘక-శాంప్యగమానతాం వ్యాశిష్యాః కాశీనని నాంనత్యశద్ధవత్త్వప్యతావచ్ఛిన్నప్రకా-రతాం
శాలితావినుపపత్తిరితి [illegible]ప్యా। తథాం సతితాం వ్యాశిష్యాం భాంవైస్వహాం వహ్నివ్యాప్యతావచ్ఛిన్నప్రకా-రక-ప్రత్యాసత్తే-ంఘాంయత్తాం
మిత్యేతాం వ్యాశిష్యాయాం అభాంవవశిష్ణాం వశిష్ట్వాంవవినగమనాం విరహాం నాం ప్రతిబంధక-తాం ఘాంహయుక్త్యుప్రసంగ
తాం వ్యాశిష్యాః కాంలేధూమవద్విశిష్టాం సక-సాంమగ్ర్యాసత్త్వవిరుంధితాం మగ్రిదశాయాం వహ్నివ్యాప్యవాన్ పర్వతత్వా
త్ప్రకారక-జ్ఞానాం ప[illegible]। [illegible]వపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపిత అభావప్రకారతానిరూపితప్రతియోగి
తాం సంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతాం నాప్రియాం పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితవ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాంశస్యా
విశిష్టనత్వమువపర్వతత్వావచ్ఛిన్నధర్మిక-వహ్నివ్యాప్యవత్తా జ్ఞానాంనయత్వం ప్రకారతాం ఖప్రకారఘటాం త్రికారతావచ్ఛేద

సవ్యా|వం| విశేష్యతానిరూపితధూమప్రకారతా అభావవిశేష్యతానిరూపితధూమప్రకారతయోరభేదః స్యాదితి యత్తేనోపదర్శి
తసంశయోత్తరవైలక్షణ్యాప్రసంగః| యత్తూపదర్శితసంశయే అభావవిశేష్యతాయాం ధూమప్రకారతాయాం వహ్నివ్యా
౨ ప్యత్వవిశిష్టధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వేన నిరూప్యనిరూపకభావః తాదృశసంశయే కేవలం ధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకా
రతాత్వేన తత్ప్రకారతావిశేష్యతయోర్నిరూప్యనిరూపకభావవైలక్షణ్యాదేవ తద్వైలక్షణ్యముపపద్యత ఇతి చేదేవం సతి
వహ్నివ్యాప్యనీలధూమాభావవాన్ పర్వతః వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యాదృశసంశయసముచ్చయయోః[illegible]భావి ధూ
ధూమప్రకారతాభేదాప్రసిద్ధేః తన్నిష్ఠవ్యాప్యవహ్నివ్యాప్యనీలధూమాభావవాన్ పర్వతః త్యేతాదృశసంశయవైలక్ష
ణ్యాప్రసిద్ధేః తదభావప్రతియోగిత్వాదుక్తరీత్యోపపాదయితుమశక్యత్వాత్ తథా చ తాదృశసముచ్చయయోరప్యనుమిత్యనుదయప్రసం
గాత్ ॥[illegible] సంశయోత్తరాభావాభావప్రకారకే ప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకసముచ్చయేఽపి ప్రకారతా
భేదేన విశేష్యతాభేదః ఏవం చ వ్యాప్యత్వతయోర్గృహీతాకారాభావప్రకారతాయా నిరూపితవ్యాప్యతావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూ
పితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానాక్రాన్తత్వమేవ వ్యాప్యవత్తానిశ్చయత్వమితి ॥[illegible]॥ వహ్నివ్యాప్యధూమవహ్ని

వ్రిప్త్రిలాంకాంఖాంవాంఢకం-మైకం-త్రత్యయమతిరిక్త్రిప్రక్షాంశేవాగాంపంమాం నసత్రిపితాంస్యాక్షణాంమాం లాంకాంఖాంవాంఢిత్రి
కాంరతాంనిరూంపితత్వ-విశేష్యతాత్వ-తయోంతదసంగ్రహంప్రసంగాంత్। తత్రవిశేష్యతాంఖిది సమూంహాంలంబనాంత్మక-కావ 5
హిం వ్రిప్త్రిప్రభూంమవాంన్ పవనత్రలాంకాం ఖాం వవాంచ్ఛేత్త్రితాంస్యాక్షణాంనాంద్విషివ్యాప్రిప్రభూంమవాంన్ పవనత్త్రలాంకాం
ఖాంవవాంనత్త్రితాంద్య్రశస్త్రిక-త్వద్వయమతిరిక్తప్రికాంయమాం నస్య్రధూంమాంలాంకాం ఖాంవాంది ప్రకాంరక-ఖాన్నినసత్రివి
లక్షణాంత్రిప్రసంగాంత్ [illegible] నేపక్షుదకాంవప్షిత్వవ్యత్వనిరూంపక-ఖాన్ననిరూంపితతుల్యవిషయసంబంధేనపవనత్వ
తత్వవష్టిత్వవిశేష్యతాంనిరూంపితాంఖాంవవిషయతాంనిరూంపితప్రతియోంగితాంసంబంధాంవష్టిత్వప్రకాంరతాంవిశిష్ట
న్రియోంపవనతత్వవష్టిత్వవిశేష్యతాంనిరూంపితవ్యాప్యతావష్టిత్వప్రకాంరతాంత్నిరూంపక-ఖాన్నత్వమెవపక్షతి
నినాంన్నయత్వాంవహిత్వవ్రిప్త్రిలాంకాంఖాంవవాంన్ వహ్నిద్వ్యాప్రిప్రభూంమవాంత్పవనత్వహిఖాన్నేయపక్షవిశేష్యతాంని
రూంపితవ్యాప్యతావష్టిత్వప్రకాంరతాంమోంపదశితాంత్వయసంఖంధేనక-ధంవిషిపితాంద్య్రలాంకాంఖాంవవిశేష్యతాం
నిరూంపితప్రకాంరతాంవిశిష్టాంతాంస్యాక్షణాన్నియతఖాంవధాంలాంక-ప్రకాంరతాంయాంఃతేపక్షుదకాం వప్షిత్వవరహాల్

సవ్యా॰ అన్యజ్ఞానీయతథావిధధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాం తత్స్వనిరూపక-జ్ఞాననిరూపితత్వాభావాత్ వహ్నివ్యాప్యధూమ
వాన్పర్వత ఇత్యాద్యాకారసంశయీయరుక్త-విశేష్యతానిరూపితధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాపేక్షయా ఉభయస-
౮ బంధేన తాదృశజ్ఞానీయాభావవిశేష్యతానిరూపితధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతావిశిష్టైవ। అతో న తత్సంగ్రహః। ఉ
సంబంధఘటక-దళద్వయస్యాపి ప్రయోజనం స్ఫుటమేవ। స్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వం చ స్వావచ్ఛేదక-తావ్యాపకావచ్ఛేదకతా-
క-త్వం। అతో వహ్నివ్యాప్తిరిత్యాకారకాభావవాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చ పర్వత ఇత్యాకారకజ్ఞానీయపర్వతవి-
శేష్యతానిరూపితధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాః స్వజ్ఞానీయాభావవిశేష్యతానిరూపితాధిక-న్యప్రకార-
తావచ్ఛేదకీభూతవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నత్వేపి స్వఘటితత్వాద్యవచ్ఛిన్నతాదృశప్రకారతావచ్ఛేదక-తాం
ప్రతి తాదృశధూమప్రకారతావచ్ఛేదక-తాయా అవ్యాపకత్వాత్। స్వావచ్ఛేదక-తావ్యాపకావచ్ఛేదక-తాక-త్వ
ఘటితోభయసంబంధేన తత్ర తద్వైశిష్ట్యాభావాదితి [illegible] ॥ తథా చ సతి చ తత్తద్విశేషతద్వ్యక్తీనాం యత్ రామ
భావప్రతియోగిత్వాదేర్ధూమత్వాదికం విశేషణతయా భాసతే వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్పర్వత ఇత్యాది విశేషణ

వహ్నిత్వప్రకారకతాద్యవచ్ఛిన్నానుమిత్యనుదయాపత్తేః। ధూమత్వమాత్రవృత్త్యభావవద్వృత్తిత్వానిరూపితతద్వ్యాప్తి
నీయప్రకారతావచ్ఛేదకతాప్రతిపక్షవిశిష్టత్వానిరూపితవ్యాప్తిప్రకారతావచ్ఛేదకతాయా అవ్యాపకతద్విశిష్ట
వచ్ఛిన్నవ్యక్తిఖాదేనవిషయతావచ్ఛేదకత్వప్రామాణ్యశక్తతయా వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్పర్వత ఇత్యాదినిశ్చయా
యవ్యాప్యప్రకారతాయాః సంశయత్వ-జ్ఞానీయాభావవద్వృత్తిత్వానిరూపితప్రకారతాభిన్నప్రకారత్వ
భిన్నత్వవత్త్వవ్యాప్యప్రకారతావిశిష్టస్యప్రకారతైవ ప్రసిద్ధేతి నచ్ఛేదకత్వ॥ విరోధానవచ్ఛిన్నత్వ-
యోగాదినిష్ఠసంసర్గ-విషయతానిరూపితవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాక-జ్ఞానత్వమేవ నిర్ణయ
త్వం సంశయీయసంయోగాదినిష్ఠసంసర్గ-విషయతాయాః స్వవిరోధానవచ్ఛిన్నత్వాత్ తదవ్యాప్తిః। నిర్ణయ
ఘటకత్వఘటితపి విరోధస్యసంసర్గాంశే ప్రకారతయాభానానుపగమాన్నిర్దోషః॥ న ... తుతావచ్ఛేదక-ఘ
టితత్వవహ్నివ్యాప్యధూమాభావవద్వృత్తిత్వరూపస్యవిరోధస్యానవచ్ఛేదకం తు ... వచ్ఛేదక-ఘటితనపరామర్శ
కారణతాఘటకత్వవిరహః వహ్నివ్యాప్త్యభావవచ్ఛిన్నాభావవద్వృత్తిత్వరూపవిరోధానవచ్ఛిన్నత్వఘాత్రస్యసంసర్గి

భాషా

నవ్యా।పం। కవిషయతాయాంనివేశేపివహ్నివ్యాప్యధూమవాన్పర్వతేత్యాద్యాకసంశయవారణాసంభవః।తత్రవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకాభావత్వకోటితయాతదధికరణావృత్తిత్వరూపస్యవిరోధస్యభానాదితివాచ్యం।వహ్నివ్యా
౯ ప్యప్రతియోగికాభావాధికరణనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితతాదృశయత్కించిన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితాభావనిష్ఠావచ్ఛే
దకతాత్వేననిఖిలవిరోధనిష్ఠప్రత్యవచ్ఛేదకతాఅనుగమయ్యతదవచ్ఛిన్నరూపకత్వస్యసాంసర్గికవిషయతాయాం
నివేశానుపపత్తేరభావాత్।[illegible]వంవహ్నివ్యాప్యవత్వఇత్యత్రాధికరణావృత్తిత్వావచ్ఛిన్నసంయోగాదిసంసర్గకధూ
మాదినిర్ణయాసంగ్రహంఇతి[illegible]।ధూమవత్త్వాత్ఇత్యత్రాభావవదవృత్తిత్వాదేస్సంసర్గతయాభానేమా
నాభావాదిత్యర్థః॥[illegible]।విరోధావచ్ఛిన్నసంయోగాదినిష్ఠసాంసర్గికవిషయతాకత్వస్యనివేశేపి
యత్రసంశయేఅభావకోటౌవిరోధస్యభానంనతుధూమాదౌతాదృశసంశయవారణాసంభవాత్।
[illegible]సవన్త్రసంశయేఉభయకోటిసంసర్గాంశేవిరోధోభాసతఇతి[illegible]।విరోధావచ్ఛిన్నసంయోగా
దినిష్ఠసంసర్గతాకబుద్ధిప్రతిబంధకవిరోధవిశిష్టసంయోగాదిసంసర్గావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకధూమా

ధృభావాభావగాహిం బాధాదికాలీన సంశయే విరోధావచ్ఛిన్న సంయోగాదినా ధూమమాత్రేణ సంభవాత్। తదానీం సం
శయ ఏవ నోత్పద్యత ఇతి ...। శుద్ధసంయోగాదివిరోధావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వాభ్యాం ధూమతదభావయోః ...క్తి-సం
శయోత్పత్తౌ బాధకాభావాత్। విరోధావచ్ఛిన్నసంసర్గ-ప్రత్యక్ష-ప్రసక్త శుద్ధసంయోగాదినా సంసర్గ-విష
యతాశాలిత్వేఽపి బాధకాభావః తాదృశవిషయతానియామక-బాధాభావాదిఘటిత సామగ్ర్యా అపి తదవ్యవ
హితప్రాక్కాలే సత్త్వాత్। ఏవం చ సంశయేఽత్రాపి విరోధానవచ్ఛిన్న సంయోగాదినిష్ఠ సంసర్గ-విషయతాశాలితయా
ఉపదర్శనతత్ప్రకారకత్వాభ్యాం సంశయవత్త్వ తదనవచ్ఛేదకత్వం। శుద్ధసంయోగాదిపర్యాప్తసంసర్గ-విషయతాశాలిబు
ద్ధిం ప్రతి విరోధావచ్ఛిన్నసంసర్గక-విషయతాశాలిబుద్ధిసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకత్వం కల్పయితవ్యం సంశయస్తా
దృశవిషయతాశాలిత్వం వారణీయమితి ...। తథావిధానంత సామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకతాకల్పనే మహాగౌర
వాత్। విరోధస్య సంసర్గతయా భానేఽపి భూయసాం వివాదః। సంశయసముచ్చయయోర్వైలక్షణ్యానో
పపత్తేః తత్రావశ్యం విరోధవిషయత్వం స్వీకరణీయం। తత్ర విరోధానుపస్థితికాలీన సంశయే విరోధస్య

నవ్యావా। ప్రకారతయా భానం న సంభవతి విశేషణజ్ఞానవిరహాత్ అతః పరిశేషాద్విరోధస్య సంసర్గతయా భానం నిర్ద్ధారితం [illegible]ం। విరో
ధానుపస్థితిదశాయాం సంశయస్యాప్రామాణికతయా విరోధస్య ప్రకారతామువగమ్యైవ సంశయసముచ్చయయో
౧౦ ర్వైలక్షణ్యోపపాదనసంభవాత్। [illegible]ధూమాలోకాదిపరామర్శసాధారణాన్వయవ్యవసాయస్యానుప
త్తేర్విరోధస్య సంసర్గతా కల్ప్యత ఇతి [illegible]ం। తన్నివచనాసంభవేఽపి తత్తావచ్ఛేదకపరామర్శహేతు కేన
తాసంభవాత్తదనుపపత్తేరచారితార్థ్యాత్। [illegible]వం ప్రకారప్రకారకభానం తస్య ప్రసంగేన గౌరవమితి తన్నిర్ద్ధారితం వా
[illegible]ప్రకారప్రకారకభానం వా లాఘవాద్విషయతాశక్తిః ప్రతిబంధసహప్రకారకత్వతత్ప్రతిబంధకత్వమసదా[illegible]॥[illegible]హెం
తత్తావచ్ఛేదకఘటితధూమాభావవద్విశేష్యతానిరూపితధూమప్రకారతాకత్వప్రకారతాక నానావిధాప్రా
మాణ్యగ్ర + విశేష + హభావానాం ప్రత్యేకమ్[illegible]ప్రవేశానురోధేనాపి ధూమత్వాలోకత్వాదిభేదేన పరామర్శహేతు ౧౦
త్వాదిభేదలభవస్య కః। నిఖిలపరామర్శానామేకహేతుత్వ[illegible]భావిత నిఖిలాప్రామాణ్యగ్రహాభావానామేకత్ర రామ
నివేశప్రసంగాదాలోకాభావవద్విశేష్యతానిరూపితాలోకప్రకారతాదిప్రకారతాకగ్రహాకాలేపి ధూ

మాదిపరామర్శాదనుమిత్యనుదయప్రసంగాత్। [redacted]ప్రామాణ్యాగ్రహశాలినాం అనుమితిజనకతావచ్ఛేదకత్వమతఏవా
నుపపత్తేః నతు తస్య పృథక్కారణత్వమత ఇతి తన్మతమేవాలంబనీయమితి వా[redacted]చ్యం। అప్రామాణ్యాగ్రహాభావస్య పృథక్హే
తుత్వమతేపి హేతుతావచ్ఛేదకఘటితపరామర్శహేతుతాఘటనస్యావశ్యకత్వాత్। అన్యథా ధూమాభావవతి ధూ
మప్రకారకత్వరూపప్రమాత్వగ్రహకాలేపి ధూమాదిపరామర్శాదనుమిత్యాపత్తేర్దుర్వారత్వాత్॥ ॥
తన్మతే ఆలోకాదిపరామర్శకాలే ధూమాభావవతి ధూమప్రకారకత్వరూపప్రమాత్వగ్రహకాలే అనుమిత్యు
త్పాదప్రయోజకీభూతాయాం అన్యవిధాప్రామాణ్యాగ్రహాభావవహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారకనిర్ణయ
సా, త్వావచ్ఛిన్నప్రత్యక్షకారణాంస్యామఘటితసామగ్రీప్రకల్పితేప్యక్షతైవ ఆలోకపరామర్శత్వస్యాజనకతానవచ్ఛేద
కతయా తదవచ్ఛిన్నవిరహస్య కారణతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసత్త్వే యాంత్రకసామగ్రీవిరహసంపాదకత్వాదితి॥[redacted]
ధూమప్రకారకత్వఘటితాప్రామాణ్యాగ్రహాణాం స్వీయధూమాభావవద్విశేష్యతానిరూపితత్వనిష్ఠప్రకార
తానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకధూమప్రకారతాత్వాదిసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాః అనుమితి

సవ్యా।వా చనక్తావచ్ఛేదకీభూతవ్యాప్యప్రకారతాయాం నివేశ్యంతే తథా చ తావదభావకూటవిశిష్టవ్యాప్యప్రకారతాశాలినిర్ణయ
త్వేన వక్తుం తు త్వకల్పనేపి నానుపపత్తిః। ధూమపరామర్శదశాయాం ఆలోకాభావవత్త్యాలోకప్రకారకత్వరూపాప్రా
౧౧ మాణ్యగ్రహం సత్వేపి తదీయవ్యాప్యప్రకారతాయాం సిద్ధ్యయాలోకాభావవద్విశేష్యతానిరూపితత్వప్రకారతా
నిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీభూతాలోకప్రకారతాత్వసంబంధేనాసత్వాదుపదర్శితాప్రామాణ్యగ్రహాభావ
కూటస్య తత్రాసత్వేన తత్పాదిక[illegible]। ఏవం సతి తాదృశాభావకూటస్య తాదృశవిశేషణావిశేష్యాభావే వినిగమనావిరహేణ
అనంతకారణతాప్రసంగః అవచ్ఛేదకగౌరవం చాతిప్రసక్త్యాకాంక్షాభావం నివేశ్య ధూమపరామర్శత్వాదినా హేతు
తాకల్పనమేవోచితం। [illegible]దభావానాం ప్రత్యేకమభావాంశవిశేషణతయా అపరాభావో యది నివేశ్యతే
తదైవ విపరీతసత్త్వేన వినిగమనావిరహః ప్రసక్త్యేత తదేవ న ఏకాభావే అపరాభావస్య సామానాధికరణ్యసం
బంధేన వైశిష్ట్యస్య నివేశనీయతయా సంబంధగౌరవాత్। పరం తు సవిశేష్యామేవాభావానాం విశేషణతావిశేష
సంబంధేన ప్రకారతావిశేషణత్వముపగంతవ్యమితి[illegible] ప్రకారతానిష్ఠ[illegible]కారణతావచ్ఛేదకతాయాం

సదోష

వచ్ఛేదకతా

తావదభావానామవచ్ఛేదకత్వేన సంభవతి తథా సత్యవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకభేదేనావచ్ఛేదకత్వే యద్భేదాత్తద్భేదే న ప్రకార
తాయాః తదవచ్ఛేదకతాయా ద్వైకత్వస్యైవానుపపత్తేః। అవచ్ఛేదకతాయా వ్యాసజ్యవృత్తిత్వస్వీకారే తద్దోషతాదవ
తావదభావేషు వ్యాసజ్యవృత్తిమేకాం ప్రకారతాం తావదవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాముపగమ్య ప్రకారతాత్వేన తదవచ్ఛేదకత్వోక్తే
ఉపపాదనస్యాపి యుక్తత్వాత్। తేనైతాదృశప్రకారతానిష్ఠప్రకారతాం తావదవచ్ఛేదకతాయామేకః అభావోऽవచ్ఛేదకః।
తన్నిష్ఠతాదృశావచ్ఛేదకతాయాం చ సామానాధికరణ్యసంబన్ధేన పరాభావోऽవచ్ఛేదకత్వమితి రసనుసరణీ
యం। తత్ర చ విషయే నాస్త్యేవమేవైవమాదాయ వినిగమనావిరహాత్ ప్రతియోగ్యవచ్ఛేదకవారణాత్। నిఖిలా
నాం ధూమాలోకాదిప్రకారతావదిమతి ప్రత్యేకమాదాయ ప్రగృహీత్వా భిన్నమవచ్ఛేదకాభావవద్విశేష్యతానిరూ
పితత్వప్రకారతానిరూపితప్రకారతావత్త్వవిశేష్యతానిరూపితత్వసంబన్ధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకధర్మా
వచ్ఛిన్నత్వసంబన్ధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకేవాభావో వ్యాప్యప్రకారతాయాం నివేశ్య ఇతి న వినిగమనావిర
హాత్ ప్రయుక్తగౌరవావకాశ ఇతి భావః। సత్యాలోకాభావవతి ధూమప్రకారకమిదం జ్ఞానమిత్యాదృశ

నిరూపిత

నవ్యానాం। జ్ఞానత్వాయాం వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్పర్వత ఇత్యేతాదృశపరామర్శాదనుమిత్యనుదయప్రసంగాత్ తదానీం తాదృశ
జ్ఞానస్య పక్షధర్మతాసంబంధేన తాదృశధూమప్రకారతాయాః పక్షేన తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక-జ్ఞానత్వా
౧౨ వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావసత్వాత్। తాదృశవిశిష్టతావచ్ఛేదక-తావచ్ఛేదక-ధర్మస్య విషయప్రకారత్వనిష్ఠవిశేష్య
తానిరూపితనిరూపితత్వప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతాప్రకారతానిరూపితాధికరణప్రకారతానిరూపితాభా
వప్రకారతానిరూపితప్రతియోగిప్రకారతావచ్ఛేదక-త్వమధికం నివేశ్య తత్రానుమిత్యుపపాదనేపి ధూమాభావవత్త్వ
లౌకికప్రకారకం అలౌకికాభావవద్ధూమప్రకారకం చేదం జ్ఞానమిత్యేతాదృశజ్ఞానకాలే తాదృశపరామర్శా
దనుమిత్యుపపాదనాసంభవాత్। ధూమత్వస్యైతజ్జ్ఞానీయతదభావీయప్రతియోగిప్రకారతావచ్ఛేదక-త్వేపి తదీయ
తాదృశప్రకారతానిష్ఠవిశేష్యతావచ్ఛేదకత్వాపత్తేః। [illegible] ధూమాలౌకికాదిపరామర్శానామేకరూపేణాభావే తద్వ్యా
పిప్రకారకధూమలింగకజ్ఞానత్వాలౌకికాదిలింగకపరామర్శత్వేన ధూమలింగకపరామర్శత్వేనైవ ధూమలింగక-
పరామర్శేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావాదీనామనుమితిహేతుత్వే। తస్య తద్ధూమలింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావాదీనాంప్రతి
తావచ్ఛేదక-

జనకే ధూమపరామర్శత్వావచ్ఛిన్నస్య సహకారితా న సంభవతి ధూమపరామర్శత్వాదినా అనుమితిజనకతానవచ్ఛేదకత్వా
త్ జనకతావచ్ఛేదకీభూతవహ్నివ్యాప్యవత్త్వనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నస్య తత్సహకారితయా నోక్తానుపపత్తిరపి
రయితుం శక్యతే తథాభూతాలోక-పరామర్శస్యాసత్త్వాత్। తేన ధూమలింగకానుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ధూమ
లింగక-పరామర్శత్వేనైవ విశిష్య హేతుత్వం కల్పనమావశ్యకం ॥ అతో ధూమలింగకానుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ధూ
మలింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావత్వేన హేతుతా న సంభవతి ధూమాలోకాద్యుభయవిషయక-సమూ
హాలంబనపరామర్శదశాయాం ఆలోకలింగకేచ్ఛాధీనానుమిత్యా వ్యభిచారప్రసంగాత్। అపి తు సా
మాన్యతః పవనత్వాదిపక్షక-వహ్న్యాద్యనుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి తల్లింగక-పరామర్శవిశిష్టధూమలింగకేచ్ఛావి
రహవిశిష్టతథావిధసిద్ధ్యభావత్వేనైవ హేతుత్వం కల్పనీయం। ఏవం చ కేవలం ధూమలింగకేచ్ఛాసత్త్వేపి
ధూమలింగక-పరామర్శవిశిష్టధూమలింగకేచ్ఛారూపోత్తేజక-విరహేణావిశిష్టాభావసత్త్వేనానుమిత్యాపత్తి
రిత[illegible]। తల్లింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావజన్యతావచ్ఛేదకకోటౌ తల్లింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధివిశిష్టాన్య

నవ్యా।వా। త్వనవచ్ఛేదకత్వ-సమూహాలంబనపరామర్శాదనుమితౌ వ్యభిచారనిరాక-రణాసంభవాత్ తల్లింగక-పరామర్శావచ్ఛి
తత్తల్లింగకేచ్ఛాభావనివేశ్యసత్ప్రతిబంధక-[redacted]యోర్వినవిరహాత్।[redacted]తల్లింగకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావ
౧౨ త్వేనహేతుత్వేపి +కూటం+ త-త్తాదృశపరామర్శస్య వ్యవలింగఘటితన-రణాత్ ఖాప యథ్వాక్షారవమితి తద్భేద-యో
తాదృశాభావకూటవిశిష్టసిద్ధ్యభావత్వాదినా ఏకహేతుత్వేకల్పనమప్యుచితమితి[redacted]ం। అభావకూటస్య ప్రత్యే
నవచ్ఛిన్నవిశేషణవిశేష్యభావదిగమనావిరహణాత్ అంతర్భావప్రసంగాత్। అవచ్ఛేదక-ఘటితాస్వలింగఘటితపరామర్శహేతు
తావచ్ఛేదస్వరూపంచేత్తత్త్వాత్।[redacted]హేతువిషయతామనవిశ్యాంతర్భావావచ్ఛేదత్వాత్తత్పూర్వవ్యాపక-రతాదాన్యత్వ
యత్వేనహేతుత్వేవ్యభిచారస్యాపి తత్త్వాభావసత్త్వానుపపత్తిః। నిరుక్తధర్మనిష్ఠావచ్ఛేదక-కవహ్నిలింగకస్య వ్యభిచారజ్ఞా
నాతిరిక్తతయా వ్యభిచారజ్ఞానసత్త్వేపి సాధ్యాభావవద్వృత్తిమాన్ పక్ష-ఇత్యాకారకపరామర్శస్య వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న
ధర్మనిష్ఠావచ్ఛేదక-క-స్యాప్తత్తాత్ ఖాధకాభావేనానుమిత్యుత్పత్తేరావశ్యక-త్వాత్॥[redacted]॥ తద్ధర్మనిష్ఠావచ్ఛేదక-క-
వహ్నిత్వజ్ఞానసాధ్యానుమితిహేతుతయా తద్వారాభిదధతామేవత్వాఖ్యానసమోపపత్తిరితి॥[redacted]॥ అనుమితికారణాయత్తం
వ్యభిచారస్య

విజ్ఞానవిరోధినవవహింతవ్యాసత్త్వధూమలింగకానుమితౌ తజ్ఞానకి-ఖూతసమూహాలంబనపరామర్శవిరోధిత్వాత్
వ్యాప్త్యాదినిష్ఠవహ్నివ్యభిచారసత్త్వేపి తథాత్వాపత్తేః। తథాపయత్త్రయుక్తానుమిత్యనుత్పాదః స ఏవకేవలవిబంధకత్వాభాసః। నన్వేవం
వ్యభిచారో భవన్తు తజ్ఞానసత్త్వేపి హేతుతావచ్ఛేదకానవగాహిపరామర్శాత్తత్ర అనుమిత్యుత్పాదాత్ వ్యభిచార-తయా
జ్ఞానస్యానుమిత్యనుత్పాదప్రయోజకత్వవిరహాత్ [illegible]॥ [illegible]నాద్యవ్యభిచారిత్వేపి హేతురితివ్యభిచారజ్ఞానకాలేనా
ద్యవ్యాప్తిహేతువాన్వ్యాప్తిమాన్పక్ష ఇత్యాద్యాకారకానుమితియద్వ్యఘటాద్యనుమితిసామగ్ర్యాస్సత్త్వే అనుమిత్యనుత్పాదః
వ్యభిచారధీప్రయుక్తః॥ యదితత్రవ్యభిచారధీస్తత్ర తదా సాధ్యవ్యాప్త్యాహేతుమాన్పక్ష ఇత్యాద్యనుమానక
పరామర్శోత్పత్తౌ అనుమితేస్స్యాదవసా హేతౌ నవటితథావిధానుమానక-పరామర్శాభావాయత్తత్ర తత్సత్త్వేపి

బంధకతావిశిష్టవ్యాప్త్యాశ్రయనిరూపితత్వాకారక-ప్రాప్త్యాది-ర-పరామర్శస్య భిన్నవిషయకానుమితిసామగ్రీరూపప్రతిబం
ధక-సత్త్వానైపత్తేర్వ్యతిరేకే నతత్రానుమితిరుత్పద్యత ఇతి తత్రతదనుత్పాదే వ్యభిచారధీరపిప్రయోజికేతి॥ [illegible] ౯
ఏతాదృశరీత్యావపత్తావవహ్నిమాన్ధూమాదిత్యాదావపివహ్న్యాదినిష్ఠఘటాభావవత్త్వాదేరపిదోషత్వప్రసంగాత్॥

సవ్యా ॥ తదాహ । యత్ర ఘటవాన్ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ వహ్నివ్యాప్యవానిత్యాకారక-పరామర్శః అథ పర్వతో ఘటాభా
వవానిత్యేతాదృశనిర్ణయః భూతలం ఘటవదిత్యాద్యనుమితిసామగ్రీ చ తత్ర యది ఘటాభావవాన్ పర్వత ఇత్యేతాదృశ
౧౪ నిర్ణయో న స్యాత్ తదా ఘటవాన్ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యేతాదృశానుమానిక-పరామర్శోత్పత్తావపి పర్వతో
వహ్నిమానిత్యేతాదృశానుమితిః స్యాదేవ సాంప్రతిపదతాదృశానుమానిక-పరామర్శోత్పత్త్యా నిర్ణయజన్యత్వే
వహ్ని వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యేతాదృశప్రత్యక్ష-పరామర్శస్యాభిన్నవిషయకానుమితిసామగ్రీప్రతిబంధక-స్వరూప
త్వాన్నైతత్ ద్వితీయతత్త్వే తత్ర న పర్వతేఽనుమితేరుత్పత్తేః అతస్తత్ర తదనుత్పాదనే ఘటాభావవాన్ పర్వత ఇత్యేతాదృ
శనిర్ణయస్యాపి ప్రయోజకత్వం తస్య హేతోర్ద్రవ్యరిత్యాప్రయోజకత్వం నైవ తావతాసత్వసంపాదకమితి న క్షతిః
చేదేతత్ ॥ [illegible] ॥ హేతుతావచ్ఛేదక-ధర్మాన్నావిశేష్యాన్యవిశ్లేషి నిర్ణయత్వం సువచమితి న తత్ర్పి
వనిమానాంశ్యదానుపపత్త్యా విశిష్య హేతుతావచ్ఛేదక-నివేశః । [illegible] । స్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక-భేదవత్త్వావ్యా
ప్తిప్రకారతానిరూపితస్వావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాక-త్వేన సంబంధేన క్షతిః
ఉభయ

బద్ధమనవిశిష్టత్వమేవవ్యాప్యవత్తానిర్ణయత్వం అనుమిత్యుపయోగి। స్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వం చ స్వనిష్ఠాయాం
స్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వం ధూమత్వావచ్ఛిన్నాభావాశికో ఘటో యో ధూమవానిమత్తాసంశయః
సచనైతాదృశోభయసంబంధేన కేనాపి ధర్మేణావిశిష్టః। ధూమస్య ధర్మస్య తత్ర వ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితస్వావచ్ఛి
న్నప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధేనాసత్త్వాత్। ధూమత్వస్య తాదృశసంబంధా
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాకత్వాశ్రయఘటసంబంధేనాసత్త్వాత్॥ [illegible]॥ యది తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నధూ
మత్వనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాకఘటాదస్తు తత్ర వర్తతామేతదేవ తత్ర ధూమత్వం తాదృశసంబంధేన సత్త్వాత్। స చ తా
దృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాఘటకసంబంధేన ధూమత్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకవిశిష్టః తత్ర తాదృశ
బోధో వర్తినతు పి[illegible]వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇతి నిర్ణయో నాం చ తాదృశోభయసంబంధేన ధూ
మత్వాదిరూపపక్షంతు తావచ్ఛేదకధర్మావత్త్వమ్ [illegible] తాదృశఘటప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాఘటకసం

వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగి

సవ్యా|వా| బంధేఘటకం పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవృత్తానిష్ఠం సాధ్యవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావప్రకారతానిరూపితత్వం యన్నిరూపి
తప్రకారతానిరూపితత్వసంబంధేన సాధ్యవ్యాప్యత్వనిష్ఠం పక్షధర్మతావన్యాత్రపక్షధర్మతావిశిష్టాన్యత్రయన్నిష్ఠ
౧౫ పక్షధర్మతాతన్నిరూపితాభావప్రకారతానిరూపితాభావప్రకారతానిరూపితత్వం। యథా శ్రుతే నీలధూమాభావ
వాన్పవనేత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యత్ర దృశ్యనిర్ణయాసంగ్రహాత్। విశిష్టధూమత్వస్య ధూమత్వానతిరేకి-
తయా నీలధూమత్వావచ్ఛిన్నాభావస్యాపి ధూమత్వావచ్ఛిన్నాభావతాపత్తే। వ్యాప్యవత్త్వావచ్ఛిన్నాభావప్రకారతానివి
శేధూమాభావత్వాదినాభావాంతరావగాహిసంశయవారణాసంభవాచ్చ తథా వివక్షితేతు న దోషః। ఉపద
శితనిర్ణయయోరభావవిషయతా ధూమత్వప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాః స్వనిరూపితప్రకారతానిరూ
పితత్వసంబంధేన నీలత్వనిష్ఠా పక్షధర్మతావిశిష్టతాపత్తౌ వ్యాప్యపక్షధర్మతాయాః సాధ్యవ్యాప్యత్వనిష్ఠపక్ష
ధర్మతాభిన్నత్వనివేశాద్వహ్నిసంశయో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యాదౌ ధూమత్వాదినా తాదృశధూమాదిరభావప్రతియోగితయా
భావత్వప్రత్యాదృశసంశయావారణం తత్ర ధూమత్వాదినిష్ఠతాదృశపక్షధర్మతాయాః స్వనిరూపితప్రకారతా
నిరూపితత్వసంబంధేన వ్యాప్యత్వనిష్ఠపక్షధర్మతావిశిష్టత్వేపి తదన్యపక్షధర్మతావిశిష్టాన్యత్వసత్త్వాత్।

నచైవమపి భ్రాంతివిశేషత్వాదినా యత్ర ధూమత్వం అభావవిశేషణం తాపన్నధూమాంశే విశేషణతయా అవగాహ
మానస్య భ్రాంతివిశేషో వహ్నినాభావవాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకారకతాదృశనిర్ణయస్య సంగ్రహం ఇతి వా
చ్యం। తాదృశావచ్ఛేదకతాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వస్యాపి నివేశనీయత్వాత్॥ నచైవ[illegible] వహ్నివ్యాప్యనీలధూమవాన్ స వా
ర్వతః వహ్నివ్యాప్యభ్రాంతివిశేషవదాపన్నవాన్ పర్వత ఇత్యాకారకతాదృశసంశయసాధారణ్యం దుర్వారం। పూర్వవహ్ని
నియామకాభావవిషయతానిరూపితధూమత్వనిష్ఠప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాం స్వనిరూపితప్రకారతానిరూపి
తత్వసంబంధేన నీలత్వాదినిష్ఠావచ్ఛేదకతావిశిష్టతయా అత్ర వహ్నినియతాదృశప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాం
శ్చ సా[illegible]వచ్ఛిన్నతయా తాదృశావచ్ఛేదకతాయాం విశిష్టాన్య నిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగిప్రకారతానిరూపిత
అభావప్రకారతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధేన ధూమత్వవిశిష్టస్య తత్ర బాధ
సత్వాదితి[illegible]। తాదృశోభయసంబంధఘటకీభూతచరమదళప్రవిష్టసాధ్యవచ్ఛిన్నప్రకారతైత్వస్య స్వనిరూ
పకప్రకారతానిరూపితత్వసంబంధేన సాధ్యవ్యాప్యత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభిన్నావచ్ఛేదకతావిశిష్టాన్యనిరవచ్ఛి
న్నస్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాకప్రకారతైత్వస్య। ఏవం చ వ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితతాదృశప్రకారతానిరూపిత

నవ్యా|వా| పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధేనతాదృశసంశయయోః ధూమత్వవిశిష్టత్వప్రకారతానిరూపితత్వాద్ధారణాప్ర
ప్రసంగః॥ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్పర్వతః వహ్నివ్యాప్యధూమవానితివిశేషదర్శనపర్వతత్వాదినిర్ణయాంశ
౧౬ గ్రహాంశతద్వత్తాకత్వతః। తాదృశనిర్ణయానాం భవన్తి తద్వాస్తవత్వేఽపి గృహీతవహ్న్యంశే తత్తాదృశసంశయాత్ వాకరణీయ
త్వాత్। ఏవమపి స్వరూపతస్సిద్ధధూమత్వప్రకారకత్వావగాహినాం తద్ధర్మధర్మితావచ్ఛేదకకవ్యాప్యవగా
హిపరామర్శానామనుగమస్సంభవతి నలఘుతన్త్రత్వే తత్తత్వత్॥ త్వేతాదృశనిర్ణయత్వస్య హేతుతావచ్ఛేదకా
నవగాహివ్యాప్తిప్రవత్తానిర్ణయసాధారణ్యేన ఘటితే తత్తద్దర్శనాభ్యాం భయసంబంధేన కవచిదపి ధర్మస్యావై
శిష్ట్యేనతత్వాదితి। తదనుగుణమేవ। యతోహేతుతావచ్ఛేదకానవగాహిజ్ఞానసామాన్యమితిజనకత్వవ్యభిచార
స్యహేతుతావచ్ఛేదకత్వానుపపత్తేః। ఇదానీం తాదృశజ్ఞానసామాన్యమితిజనకతావచ్ఛేదకత్వే హేతుతావచ్ఛేద
కానవగాహిజ్ఞానస్య వ్యభిచారజ్ఞానస్య ప్రతిబన్ధకతయా వ్యభిచారస్యహేతుతావచ్ఛేదకత్వేనైవానుపప
సరోధ ॥ ఏవమప్రామాణ్యగ్రహాభావస్యవిశేషణేఽపి నవిశిష్టహేతుతావచ్ఛేదకనివేశః। ధూమప్రకారకత్వాంశప్ర
కారకత్వాదిఘటితానాం నానావిధాప్రామాణ్యగ్రహాణాం అనుగతరూపేణ వ్యాప్తిప్రతియోగితాకత్వేనాభావప్ర

వచ్ఛిన్నవిశేష్య
పనివేశసంభవాత్। ।నిఖిలాప్రామాణ్యప్రకారతాః స్వావచ్ఛిన్నాభావవద్విశేష్యకతా స్వావచ్ఛిన్నత్వప్రకారతా
నిరూపితత్వస్వావచ్ఛిన్ననిరూపితత్వసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకత్వోభయసంబంధేన విద్యమానవిశిష్ట
యథా ప్రకారిత్వప్రకారతాత్వేనానుగమయ్య హి స్వయత్తాదృశప్రకారతానిరూపితనిరూపితత్వసంబంధావచ్ఛిన్నా
వచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నత్వసంబంధావచ్ఛిన్నజ్ఞానతావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవిశిష్టాయా
వ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా తన్నిరూపితవృత్త్యవచ్ఛేదకతాకనిర్ణయత్వేనైవ పరామర్శస్య హేతుత్వోప
గమాత్ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకారతాదృశపరామర్శదశాయాం ధూమాభావవతి ధూమప్రకా
రక-మిత్యాకారకతాదృశాప్రామాణ్యగ్రహసత్వే తాదృశపరామర్శస్య వ్యాప్యప్రకారతాయాః నోపదర్శితసంబం
ధావచ్ఛిన్నజ్ఞానతావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావో వర్తతే తత్రోపదర్శితోభయసంబంధేన ధూమత్వవిశి
ష్టాయామేతాదృశాప్రామాణ్యజ్ఞానీయధూమప్రకారిత్వప్రకారతాతదవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకీభూత
ధూమతావచ్ఛిన్నత్వసత్వాత్తాదృశసంబంధేన తత్తజ్జ్ఞానతావచ్ఛిన్నస్యాప్రామాణ్యజ్ఞానస్య సత్వాదసత్వాపత్తిరతో
నతత్రానుమితిప్రసంగః॥ ఇలాకాభావవతి ఇలాక-ప్రకారక-ఇలాకాభావవతి ధూమప్రకారక-మిత్యా

వహ్నిదకతా

నవ్యావాం। విగ్రహం దర్శయాం బవన తాదృశపరామర్శాదనుమిత్యనుపపత్తిః। తాదృశపరామర్శీయధూమప్రకారతాయాం
ఆలోకాభావవత్త్వాలోకప్రకారకమిత్యేతాదృశజ్ఞానీయప్రకారిత్వప్రకారతానిరూపితా వహ్నిదక-ఘాతాలో
౧౨ క-తావిహ్నినిష్ఠత్వవిరహాత్ ఆలోకాభావవతి ధూమప్రకారతాక-మిత్యేతాదృశజ్ఞానీయప్రకారిత్వప్రకారితానిరూ
పితా వహ్నిదక-ఘాతా ధూమప్రకారత్వప్రకారతా వహ్నిదక-తా వహ్నిదక-ధూమతావహ్నినిష్ఠత్వసత్త్వాపి తాదృశ
ధూమనిష్ఠప్రకారిత్వప్రకారతాయా ఉపదర్శితోభయసంబంధేనక-నాపిధర్మేణావిశిష్టత్వాత్ స్వావహ్నినిష్ఠ
భావవద్వృత్తిత్వప్రకారతావహ్నినిష్ఠత్వప్రకారతానిరూపితత్వం చ స్వనిరూపక-ప్రకారతానిరూపితత్వసంబం
ధేనసాధ్యవద్వృత్తిత్వనిష్ఠ వహ్నిదకతా భిన్నవహ్నిదకతా విశిష్టం యత్తదన్యస్వనిష్ఠ వహ్నిదకతాక-ప్రతి
యోగితాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితాభావప్రకారతానిరూపితా ధిక-రణాం ప్ర[illegible]తాని
త్వ రూపితవిశేష్యక-త్వప్రకారతానిరూపితా వహ్నినిష్ఠప్రకారతానిరూపితత్వం। యథా శ్రోత్రే నీలఘటాభా
వవతి ధూమప్రకారక-మిత్యేతాదృశజ్ఞానీయధూమప్రకారిత్వవిషయితాయా అప్యుపదర్శితోభయ

సంబంధేనధూమత్వాదివిశిష్టత్వవత్తాదృశవ్యాప్తేస్సకాశేధూమాదిపరామర్శాన్నానుమిత్యనుదయాపత్తేః। ఇదానీంతుతా-
దృశవ్యాప్తేర్నియద్ధూమత్వాదినిష్ఠప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాః స్వనిరూపకప్రకార-
తానిరూపితత్వసంబంధేనస్వత్వాదినిష్ఠావచ్ఛేదకతావిశిష్టత్వవత్తాదృశసంబంధేనావచ్ఛేదకతావిశిష్టం యత్తద-
త్వస్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాకప్రకారితాఘటితోపదర్శితసంబంధేనతాదృశవ్యాప్తేర్నియప్రకారిత్వవిషయితాయాః
నధూమత్వాదివిశిష్టత్వమితినానుపపత్తిః। ఖదప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతావచ్ఛేదకతాయాస్సాధ్యవత్ప్ర-
త్వవి[illegible]ష్ఠావచ్ఛేదకతాఘటితత్వనివేశాద్వహ్నివ్యాప్త్యాధూమాభావవతివహ్నివ్యాప్యధూమప్రకారకప్రమిత్వాత్తాదృ-
శవ్యాప్తేర్నియప్రకారిత్వసంగ్రహః। ఏవంసతివహ్నివ్యాప్యధూమాభావవతిధూమప్రకారకప్రమిత్వాత్తాదృశవ్యాప్తే-
ర్నియప్రకారతాయాఅప్యుపదర్శితోభయసంబంధేనధూమత్వాదివిశిష్టత్వవత్తాదృశవ్యాప్తేరనుమిత్యనుద-
యాపత్తిః। తాదృశవ్యాప్తేస్స్వనిలధూమాభావవతిధూమప్రకారకప్రమిత్వాత్తాదృశవ్యాప్తేస్సమశీలతయాప్ర-
మాణ్యోర్వ్యాప్తేర్నానాత్వకతయాప్రసక్తేరయోగాఞ్చితంచేత్తాదృశస్థలేఅనుమిత్యుత్పాదస్యాప్రామాణికత్వాసంభవ

సవ్యా।వా। ష్ఠిత్వనిరూపితత్వసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకత్వేత్యత్రైవావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాయాం సాధ్యాభావవృత్తిత్వావచ్ఛిన్న
త్వమపి నివేశనీయం వ్యాప్యత్వవిషయకాః సాంధూమాభావవతి ధూమప్రకారకమిత్యాదిప్రకారకాః ప్రామాణ్యగ్ర
౧౮ హాణాం పృథగేవాభావో నివేశనీయః। తత్రభూదపవృత్తయోగితావచ్ఛేదకీభూతావచ్ఛేదకతాయాం సాధ్యాభావ
వృత్తిత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాభిన్నత్వమనివేశ్య సామాన్యతోऽవచ్ఛేదకతావిశిష్టాన్యత్వం స్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాయాం
సవత్త్వం।స్వావచ్ఛిన్ననిరూపితత్వసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకత్వేత్యత్ర స్వావచ్ఛేదకతాయాం సాధ్యాభావవృత్తిత్వా
వచ్ఛిన్నత్వం నివేశనీయమితి।కాంతివిశేషవదభావవతి ధూమప్రకారకమిత్యాద్యవచ్ఛిన్నాకోటిధూమాదిపక్షీయ
శానాదనుమిత్యుత్పత్తయే స్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వమపి నివేశనీయం॥ వహ్న్యభావవ్యాప్యనీలధూమవాన్
పర్వత ఇత్యాకారకపరామర్శాన్నీలధూమాభావవతి నీలధూమప్రకారకమిత్యాద్యప్రామాణ్యగ్ర
హాసత్త్వే వహ్న్యభావవ్యాప్యజాతివిశేషవదభావవాన్పర్వత ఇత్యాద్యపరామర్శాజ్జాతివిశేషవదభావవతి జా
తివిశేషవత్ప్రకారకమిత్యాద్యప్రామాణ్యగ్రహాసత్త్వే అనుమిత్యుత్పత్తిరితి తు నాశంకనీయం। పూర్వోక్తవద
శనితవహ్న్యభావవ్యాప్యనీలధూమవాన్ పర్వతః వహ్న్యభావవ్యాప్యజాతివిశేషవదభావవాన్ పర్వత ఇత్యాద్యాకారకసంశ

భాం వ

యాం దనుమిత్యుత్పత్తివారణాం తత్సన్నికర్షాంతత్వాం [illegible] మిత్యుత్పత్తివారణాసంభవాత్ ॥ అత్రైక-పురుషీయ ప్రమా
ణ్యగ్రహసత్త్వేవ పురుషాంతరస్యానుమిత్యనుత్పాదప్రసంగాదితి తత్పురుషీయ ప్రమాణ్యగ్రహవిశిష్టవ్యాప్తి
కారతాకాలికపరామర్శత్వేనైవ తు తావచ్ఛేదక-వ్యాప్తి పురుషభేదేనానంతకారణతాప్రసంగాదితి [illegible] । ఏవమపి హే
తుతావచ్ఛేదక-విషయాణాం పురుషాపేక్షయా బహువిధతయా వ్యాపక-సామానాధికరణ్యజ్ఞానే హే
తుతాపేక్షయాం [illegible] వస్తుదురవధారణత్వాపత్తేః ॥ సాధితత్ ॥ ఏవమప్యుపదర్శితోభయసంబంధిన్యా [illegible] యాం [illegible]
సిద్ధిప్రకారిత్వప్రకారతాతదవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకధర్మాణవచ్ఛిన్నత్వసంబంధేన ప్రమాణ్యగ్రహాభా
వస్త్వవ్యాప్యప్రకారతాయాం నివేశే [illegible] ధూమాదిపరామర్శానాం [illegible] ధూమవత్తిధూమవ్యాప్యప్రకా
రక-మితత్వాదిప్రకారకప్రామాణ్యగ్రహసత్త్వే ధూమాదిపరామర్శానంతరం వహ్న్యనుమిత్యనుదయప్రసం
గాం దవారవత్తి [illegible] యావ్యాప్యప్రకారతాయాం మప్యుపదర్శితసంబంధేన తాదృశప్రమాణ్యగ్రహసత్త్వే
దశాయాం విశేష్యతాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకప్రామాణ్యగ్రహాభావస్యైవ పరామర్శానాం విశేషణత్వము
పగంతవ్యం [illegible] హేతుతావచ్ఛేదకనివేశనమావశ్యకమేవ । [illegible] తాదృశప్రకారిత్వప్రకారతావచ్ఛేదకతావ

సవ్యా।వా। ష్ఠైదకధర్మావచ్ఛిన్నత్వాద్యంశప్రకారిత్వప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతాశ్రయజ్ఞాననిరూపితత్వోభయసంబం
ధేనప్రామాణ్యగ్రహేఖ్యాప్యేవనివేశనీయః। ఉక్తస్థలేద్వితీయపరామర్శీయధూమప్రకారతాయాంస్వాంశ్యప్రా
౧౮ మాణ్యజ్ఞానీయతద్ధర్మావిధప్రకారిత్వప్రకారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వేపిస్వీయతాదృశప్రకారిత్వప్రకా
రతానిరూపితవిశేష్యతాశ్రయత్వమపరామర్శనిరూపితత్వాభావాత్ ఉభయసంబంధావచ్ఛిన్నజ్ఞానతాపి
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావోఽక్షతఏవేతినానుపపత్తిరితి[illegible]ం। ఏవమపిప్రథమపరామర్శానంతరంద్వి
దంజ్ఞానంధూమాభావవతిధూమప్రకారకంఖాపిజ్ఞానమాలౌకికాభావవత్త్వాలౌకికప్రకారకమితస్త్రా
రకమోభయపరామర్శవిశేష్యకసమూహాలంబనాప్రామాణ్యగ్రహేసదుత్తరంద్వితీయోధూమపరా
మర్శస్థలేనంతరమనుమిత్యనుపపత్తిదుర్వారతాపత్తేః తత్రద్వితీయపరామర్శీయధూమప్రకారతాయాం
స్వాంశ్యప్రామాణ్యజ్ఞానీయతద్ధర్మావిధధూమప్రకారిత్వప్రకారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకధూమత్వావచ్ఛిన్నత్వేపి
తదీయతద్ధర్మావిధాలౌకికప్రకారిత్వప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతాశ్రయద్వితీయపరామర్శనిరూపితత్వస్యా
త్వోభయసంబంధేనతత్తాదృశప్రామాణ్యగ్రహాస్వీకరతత్వాత్। [illegible]సేప్యవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వస్య

నిరూపితవిశేష్యతాశ్రయజ్ఞానీయనిరూపితత్వోభయసంబన్ధేన జ్ఞానీయతథావిధప్రకారిత్వప్రకారతాయా ఏకాభా
వేంవర్త్యప్రకారతాయాం నవేశ్యతే। ఉపదక్షనత్తసమూహాలంబనాప్రామాణ్యజ్ఞానీయప్రకారిత్వప్రకారతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వం ద్వితీయపరామర్శీయధూమప్రకారతాయాం న తన్నిరూపితవిశేష్యతాశ్రయ
యజ్ఞాననిరూపితత్వమిత్యుభయోభయసంబంధేన తత్ర జ్ఞానీయతథావిధప్రకారిత్వప్రకారతాభావేం అక్ష
తఏవేతనానుమిత్యనుపపత్తిరితి విభావ్యతే పిజ్ఞాన వృత్తి-భేదేన విషయతాభేదానభ్యుపగమేన ద్వితీయపరా
మర్శీయధూమప్రకారతాయాం స్వాద్యోభయసంబంధేన తాదృశాప్రామాణ్యజ్ఞానీయప్రకారిత్వప్రకారతా
విశిష్టా ప్రథమపరామర్శీయధూమప్రకారతా తదభిన్నత్వాపన్నతాదృశోభయసంబంధావచ్ఛిన్నతథావిధ
ప్రతియోగితాక-తథావిధప్రకారిత్వప్రకారతాభావ ఇతి న నిస్తార ఇతి। ప్రథమపరామర్శే అప్రామాణ్య
గ్రహే తత్సమానాకారకాత్పరామర్శానంతరాదపి తాదనుమితిర్నేష్యత ఏవ తత్ర స్వవినాశ్య ఇతి న కాచిదప్యనుపప యూంవ
త్తిః। యత్ర వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వతః వహ్నివ్యాప్యాలోక-వాంశ్చ పర్వత ఇత్యేతాదృశసమూహాలం
బనానంతరం ధూమాభావవతి ధూమప్రకారక-మితరప్రకారకాప్రామాణ్యగ్రహః తత్రానుమిత్యుత్పత్తిర్నవా నైవ।

నవ్యా।వా। తాదృశపరామర్శస్య పదర్శితోభయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకప్రామాణ్యగ్రహాభావవిశిష్టాలోకప్రకార
తాశాలిత్వాత్। నిరుక్తస్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వాదవత్త్వవ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితస్వావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపి
౧౦ తపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వతదుభయసంబంధేనధూమత్వవిశిష్టతయా నిరుక్తస్తాదృశోభయ
సంబంధేనవహ్నిమద్ధర్మవిశిష్టత్వరూపనిర్ణయత్వస్యాపి తత్రసత్వాత్। సత్యం తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకా ఇతిచేత్
ప్రామాణ్యగ్రహాభావవిశిష్టవ్యాప్తిప్రకారతావత్త్వతథావిధనిర్ణయత్వయోః స్వాతంత్ర్యేణ నివేశే భవత్యయమను
పపత్తిః। తదేవ న। ఉపదర్శితోభయసంబంధేన వహ్నిమద్ధర్మవిశిష్టత్వరూపనిర్ణయత్వశరీరసంబంధవిధయా ఘటకీ-
భూతాయా వ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితస్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా తత్రైవ తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వానా
భావేన వివక్షితత్వాత్। ఏవం చోక్తస్థలే తాదృశప్రామాణ్యగ్రహాభావవిశిష్టతథావిధస్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాఘటితో
భయసంబంధేనవహ్నిమద్ధర్మవిశిష్టతాదృశనిర్ణయాహార్యాలంబనపరామర్శేఽవ్యాప్తిః। ధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా
యా నిరుక్తసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకప్రామాణ్యగ్రహాభావవిశిష్టత్వాభావాత్। స్వపదేన ధూమత్వా
పాదానస్యాస్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావప్రకారతానిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసం

యుహృత్క

బంధావచ్ఛిన్నస్వనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాకభేదవత్త్వరూపస్య సాధ్యావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేదవత్త్వదశాయాం
లోకత్వనిరూపితస్య తాదృశపరామర్శే అసత్త్వేన స్వపదేన లోకత్తుల్యపంథానస్యాసంభవాత్। అతో న తత్ర అనుప
పత్తి[redacted]। [redacted] సిద్ధికాలే ధూమలింగకవ్యాప్తిసత్త్వే ఆలోకపరామర్శకాలే ధూమలింగకవ్యాప్తివిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావ
త్వా బలాదనుమిత్యాపత్తిరితి ధూమపరామర్శానన్తరం హేతుతాకల్పనమావశ్యకమిత్యత ఆహ। ధూమలింగకానుమితిత్వా
వచ్ఛిన్నం ప్రతి ధూమలింగకవ్యాప్తివిరహసహకృతసిద్ధ్యభావత్వాదినా న హేతుతా అపి తు సామాన్యతః
పక్షతాత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకపక్షవిధేయకానుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి పక్షవిశేష్యకవత్త్వసిద్ధిరూపవిశిష్టపక్షతా
పక్ష త్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితతత్త్వావచ్ఛిన్నవిధేయతాకప్రకారతాకానుమితిం ప్రతి విరహసహకృతసిద్ధ్యభావత్వాదినా విరహ
ఏకమేవ హేతుత్వం కల్ప్యతే ఏతాదృశపరామర్శవిశిష్టం చ స్వాశ్రయపక్షతాత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితవ్యాప్తిప్రకా
రతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నలింగకత్వప్రకారతాకత్వస్వసామానాధికరణ్యోభయసం
బంధేన ధూమత్వాదిమత్త్వావచ్ఛిన్నలింగకత్వప్రకారకవ్యాప్తిచైతాదృశోభయసంబంధేన ఆలోకత్వాద్యవచ్ఛిన్న
లింగకపరామర్శవిశిష్టేతి న తత్ర విశేష్యకార్యసిద్ధిసత్త్వే ఆలోకత్వాద్యవచ్ఛిన్నలింగకపరామర్శానన్తరానుమిత్యాపత్తిః

నవ్యా।వా। తాదృశపరామర్శవిశిష్టేచ్ఛారూపాంత్రైబకవిరహాదితి ధూమపరామర్శత్వాదినా హేతుతావచ్ఛేదకత్వాపత్తిరితి

[illegible]త్రయమితిరీత్యా ఏకవిశిష్టే అపరవైశిష్ట్యమితిరీత్యా వా ధూమలింగకత్వాలోకలింగకత్వోభయాంశిప్రకార

౧౧ కానుమిత్సావిశిష్టసిద్ధికాలే తత్తద్విధేయకమాత్రలింగకపరామర్శానాదనుమిత్యనుత్పత్తిః। తాదృశేచ్ఛాయా అప్యుపదర్శి

తసంబంధేన తథావిధపరామర్శవిశిష్టత్వాదితి విశిష్య ధూమలింగకానుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ధూమాన్యలింగక-

త్వప్రకారతానిరూపితానుమితినిష్ఠవిశేష్యతాకేచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావత్వాదినా హేతుత్వకల్పనమావశ్య

కమితి [illegible]। న్యావచ్ఛిన్నలింగకత్వప్రకారతానిరూపితత్వస్వభిన్నధర్మావచ్ఛిన్నలింగకత్వప్రకారతానిరూపి

తత్వోభయసంబంధేన కించిద్ధర్మవిశిష్టేచ్ఛాయాస్స్వీయవ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛేదకధర్మా

వచ్ఛిన్నలింగకత్వప్రకారతానిరూపితానుమితినిష్ఠవిశేష్యతా తన్నిరూపకత్వస్వసామానాధికరణ్యోభయసంబం

ధేన తత్పరామర్శవిశిష్టేచ్ఛాయాస్సర్వత్ర నియతయోపదర్శిత తాదృశప్రకారతానిరూపితానుమితినిష్ఠవి

శేష్యతాయాస్తూపదర్శితోభయసంబంధేన ధూమత్వాదివిశిష్టతయా తాదృశేచ్ఛాయాముక్తసంబంధేన స్వ

పరామర్శవైశిష్ట్యాభావేనాపత్త్యభావాదితి। [illegible] సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిభిన్న[illegible]హేతుతావతె

హేతుతావచ్ఛేదకభేదేన పరామర్శహేతుతానుమితిసామగ్రీప్రతిబంధకత్వాత్ తావత్ప్రయుక్తతాయాం ఉపమత్సన్నాం [redacted] ॥ [redacted]
॥ యద్విశిష్టాన్వయిత్వనివేశనాద్యస్య రూపేణానేన హేతుతావచ్ఛేదకనివేశే వక్తవ్యే తదా వ్యాపకసామానా-
ధికరణ్యాశ్రయణేన హేతుతా యా మహావిశిష్టా హేతుతావచ్ఛేదకమనివేశ్య సమ్యగుపపాదయితుమిష్టా ॥ [redacted] ॥ వ్యాపక-
సామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్త్యవగాహి పరామర్శస్య సాధ్యవ్యాప్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకవహ్నిత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితసా-
మానాధికరణ్యావచ్ఛిన్నస్య ప్రకారతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధేన విధూమ-
విశిష్టజ్ఞానీయత్వేనైవ హేతుతా కిం తు ధూమవ్యాపకవహ్నిసమానాధికరణో ధూమవానితి పర్వతాదివిషయకవిశిష్ట-
తాదృశసంబంధేన ధూమత్వాదివిశిష్టవత్త్వాదనుమితిరుత్పద్యతే ధూమవ్యాపకవహ్నిసమానాధికరణాలోకవాన్ పర్వ-
త ఇత్యాదిజ్ఞానీయత్వేన తాదృశసంబంధేనాపి ధూమో నావిశిష్టః । తాదృశజ్ఞానీయపక్షవిశేష్యతానిరూపితాలోకత్వావ-
చ్ఛిన్నప్రకారతాయా ఆలోకత్వావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకవహ్నిత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితసామానాధికరణ్యావచ్ఛిన్నత్వవి-
రహాత్ తద్విశిష్టాపాదనాలోకత్వధూమత్వావచ్ఛిన్నత్వవిరహాత్ తద్విశిష్టాపాదనధూమత్వాన్యత్వాపాదయితుమశక్యత్వాత్ [redacted] । తద్వ్యాప్తిం
వ్యాపకతావచ్ఛేదకవహ్నిత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితసామానాధికరణ్యావచ్ఛిన్నత్వం బహ్నిత్వావచ్ఛేదకత్వనిరూపకం యద్ధేతు

తన్నిరూపక-యదవచ్ఛేదక-తావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వం

పత్రా·వా·। నిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యదధికరణనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యదాధేయత్వనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం
యదభావనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యత్ప్రతియోగిత్వనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యదభావనిష్ఠమవచ్ఛేదక-
౨౨ త్వం తన్నిరూపకం యద్వ్యాప్యత్వనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపితం యద్వ్యాప్యనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యదధికరణ
నిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకం యదాధేయత్వనిష్ఠమవచ్ఛేదకత్వం తన్నిరూపకే త్యర్థః । తథా చ స్వవత్తాద్యర్థకసామానాధిక-
రణ్యావచ్ఛిన్నత్వమాత్రనివేశే సమానాధికరణధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాదినిర్ణయాదనుమిత్యుత్పాదాపత్తిః । ఇంధనవత్
పక-వహ్నిసమానాధికరణేంధనవానిత్యాదినిర్ణయాదనుమిత్యనుదయాపత్తేశ్చ । నీలధూమసమానాధికరణాభావ
ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకవహ్నితావ్యాప్యసమానాధికరణధూమవానిత్యాదిజ్ఞానవారణాయ స్వనిష్ఠావచ్ఛేదకత్వస్వ
నిరూపక నిరూపితత్వసంబంధేనావచ్ఛేదకతావిశిష్టస్యత్వం నివేశ్యం । నీలధూమత్వావచ్ఛిన్నలింగకపరామర్శా
నాం పృథగేవ హేతుతావచ్ఛేదకసాధ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిజ్ఞానే హేతుతామతే పక్షతాసత్త్వేన త్యాహుః తత్తా
యాం స్వరూపత ఇతి । ఏవం చాతివిశేషవత్సామానాధికరణ్యాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకవహ్నితావ్యాప్యసమానా
ధికరణధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాదిజ్ఞానవారణాయ నిరవచ్ఛిన్నత్వం స్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాయాం నివేశ్యం చాతివిశేషతాప
కావచ్ఛేద

దినాంధూమత్వాదిహేంతుతాంవచ్ఛేదక-స్థలేచిచ్ఛిన్నగవేహేంతుత్వం।భవతాంపిప్రతిబన్ధకారణంతాంయాంశ్చప్రత్యుత్పన్నతాపాత్।[redacted]ధూంమస
మాంనాంధికరణాంశాంకుటాంభాంవప్రతియోంగితాంనవచ్ఛేదక-వహ్న్యభావవచ్ఛిన్నసమాంనాంధికరణధూంమవాంస్తవభావత్వాత్త్రాదిఖ్యాన
హాంరణాంయాంధేయత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాంయాంమపిప్పనిరూంపితాంవచ్ఛేదకతాంనిరూపితత్వసంబంధేనాంభావత్వనిష్ఠానాత్రి
వచ్ఛేదకతాంవిశిష్టప్రతిత్వాంనివేశ్యమితి।[redacted]సామగ్రీప్రతిబంధకతాంయాంమపివిశిష్టహేంతుతాంవచ్ఛేదకమనివేశ్యోపదర్శి
తరూంపేణాంపరాంమర్శనివేశసంభవాంత్సామగ్రీప్రతిబంధకతాంధీకత్వమపినాంస్తి।ఇత్థంచశరీరగాంరవప్రాగేవధూంమిత్వే
త్వావచ్ఛిన్నాక-సాంమాంనాంధికరణ్యరూంపవ్యాప్తిజ్ఞానత్వేహేంతుతాంనిరూంపాంద్వైవవిశేషదర్శనాంమపికేవలాంన్వయిత్వసమాం
నమితి।[redacted]వ్యాపక-సాంమాంనాంధికరణ్యరూంపవ్యాప్తిజ్ఞానేహేంతుతాంమతేపక్షతాంవహ్న్యమాంనిత్యాత్ప్రకాంరక-వహ్న్యభా
దిరూంపవిధేయతాంవచ్ఛేదకాంవగాంహ్యనుమితిదుర్లభా।[redacted]।ధూంమసమాంనాంధికరణాభాంవప్రతియోంగితాంనవచ్ఛే
దక-వహ్న్యభావావచ్ఛిన్నసమాంనాంధికరణధూంమవాన్పక్షత్వాత్ప్రకాంరక-పరాంమర్శస్యావత్వేతేనుమితిహేంతుతాంతన్మతే
వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నాంవహ్న్యత్వావగాంహ్యనుమితిరేవభవతుమహాంనతి।పరాంమర్శస్యయద్రూంపాంవచ్ఛిన్నేతాంద్రూపప్రతియోంగితాం
నవచ్ఛేదకత్వావగాంహిత్వంతద్రూంపప్రకాంరేణాంసాంధ్యతాంవచ్ఛేదకాంవగాంహ్యనుమితిజనకత్వమితిస్వాభావ్యావశ్యమం

నవ్యా।వా। గికాయత్వాత్। అన్యథా తాదృశప్రతియోగితానవచ్ఛేదక-జాతిమత్త్వమాదాయ ధిక-రధూమవాన్పర్వత ఇత్యాదిపరామర్శాదపి పర్వతో వ
హ్నిమానిత్యేతాదృశానుమిత్యాపత్తేః। జాతిత్వవ్యాప్యత్వైతాదృశప్రతియోగితానవచ్ఛేదక-త్వావగాహింపరామర్శస్య జాతిత్వవ్యాప్య
౨౨ త్వవిధేయతావచ్ఛేదక-కానుమితిత్వమేవ జన్యతావచ్ఛేదక-మతో వహ్నిత్వాదివిశేషణకానుమితిః వహ్నిత్వవ్యాప్యత్వైతత్ప్రతియోగితా
నవచ్ఛేదక-త్వావగాహినః పరామర్శాత్ తాదృశానుమితిసంభవత్వేవ తాదృశానుమితిత్వస్యైవ తత్పరామర్శజన్యతావచ్ఛేదక-త్వే
ఽతిప్రసక్తత్వోపగమాదితి చేత్ తర్హి వహ్నిత్వత్వావాన్ పర్వత ఇత్యాకారక-వహ్నిత్వత్వవ్యాప్యవిధేయతావచ్ఛేదక-కానుమి
తివిరహోఽప్రసంగః। స్వరూపతో వహ్నిత్వవ్యాప్యవిధేయతాకానుమితిత్వస్యైవ తద్విధపరామర్శజన్యతావచ్ఛేదక-తాయాః
సిద్ధికారిత్వాత్। అథ తద్విధానుమితిత్వమపి జన్యతావచ్ఛేదక-మితి చేత్ తర్హి పర్వతో వహ్నిమాన్ వహ్నిత్వవదాపత్తేతి ద్విధా
విషయతాశాల్యనుమితిరేవ న తత్ప్రతిబంధకే-నియతా స్యాత్। న తు క-దాచిత్కేవలం పర్వతో వహ్నిమానిత్యాకారికా-క-దాచిత్కేవలం వ
హ్నిత్వవత్వానిత్యాకారికా। ఏతచ్చానుభవసిద్ధం నేత్యాభావవద్వృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిగ్రహోఽపి తుల్యం మతేనాయుక్తం బాధప్రతి
యోగితావచ్ఛేదక-తయా స్వరూపతో వహ్నిత్వాదికం పరామర్శే భాసతే తత్రానుమితావపి స్వరూపత ఏవ తద్భాసతే యత్ర
తు వహ్నిత్వత్వాదినా తత్రానుమితావపి తథైవేతి నియమత ఉపభవతః। నవచ్ఛేదక-త్వాంశే నిర్ధర్మితావచ్ఛేదక-క-పరామర్శః

స్వరూపతో వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవిధేయతాకానుమితౌ హేతుః వహ్నిత్వత్వావచ్ఛిన్నవిధేయతావచ్ఛేదకతాకానుమితౌ చ వహ్నిత్వ
త్వావచ్ఛిన్నేనావచ్ఛేదకత్వాపత్తేః పరామర్శస్యానుమితేర్వ్యావర్తవిషయతాశాలిత్వప్రసంగాత్ [redacted]। [redacted]। అనవచ్ఛేద
కత్వాపత్త్యైనిధర్మితావచ్ఛేదకక-బోధస్య త్రిబాధకజ్ఞానాత్ప్రతిబద్ధతయా తస్యానుమితిహేతుత్వే వ్యభిచారస్యైవ తాప
భాసత్వానుపపత్తిరితి। సామానాధికరణ్యనిరూపకతావచ్ఛేదకముద్రయా స్వరూపతో వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నగాహి
హేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకవహ్నిత్వవద్వహ్నిసమానాధికరణధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకార
కః పరామర్శః స్వరూపతో వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవిధేయతాకానుమితౌ హేతుః। యత్ర తు వహ్నిత్వత్వాదినైవ వహ్నిత్వాదికం సామా
నాధికరణ్యనిరూపకతావచ్ఛేదకతయా భాసతే న తు స్వరూపతయా తాదృశపరామర్శస్తు పర్వతో వహ్నిత్వవత్వానిత్య
మతా కారకానుమితిజనకాభిదత్త్వానుపపత్తిః। [redacted] వమపిస్యాత్ త్వక్షిక-పరామర్శాత్త్వవలం పర్వతో వహ్నిత్వవత్త్వానిత్యాకారకాను
మితౌ దుర్లభా। తాదృశపరామర్శేన సామానాధికరణ్యనిరూపకతావచ్ఛేదకవిధయా స్వరూపతో వహ్నిత్వాదిభా
నే బాధకాభావాత్। [redacted] స్వరూపతో వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవైశిష్ట్యబుద్ధేః స్వరూపతో వహ్నిత్వాద్యుపస్థితేః హేతుత్వాత్తత్పూ
ర్వకాలీనపరామర్శేన పతకావిధవహ్నిత్వాదికం భాసతు మాస్త్వితి వ[redacted]। స్వరూపతో వహ్నిత్వాద్యుపస్థితిం వినా

శవ్యా।వా। వహ్నిత్వత్వాదినాపి వహ్నిత్వాదిభానాసంభవాత్। వహ్నిత్వత్వాదినా భానే తద్ఘటితరఘటక-తయా స్వరూపతో వహ్నిత్వాదిభాన
సత్త్వావశ్యక-త్వాత్ ఇతి [illegible]। సామానాధిక-రణ్యనిరూపక-తావచ్ఛేదక-ముద్రయా స్వరూపతో వహ్నిత్వానవగాహిత్వాచ్చ ప్రతియో
౨౪ గితావచ్ఛేదక-వహ్నిత్వవత్త్వమానాధిక-రణధూమవాన్ పర్వత ఇత్యాకారక-ప్రత్యక్ష-పరామర్శోపి కథమిదుత్పద్యత ఏవేతి స
వేషామేవానుమతమితి తదుపాదానమప్యుభయవాదిసిద్ధమేవ। ఏవంచ వహ్నిత్వవత్త్వనిత్యాకారకానుమితి నిరాబాధైవేత్య
లమసదా [illegible]। [illegible] వ్యాపక-త్వం స్వప్రతియోగ్యనధిక-రణహేతుమన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదక-సంబంధావ
ఛేదక-వత్త్వం। తత్ర చ స్వపదార్థోऽభావసామాన్యం। అభావసామాన్యప్రతియోగ్యనధిక-రణీభూతహేతుమతస్సపక్షే
వాప్రసిద్ధేః। అతస్తత్తదభావ ఏవ స్వపదార్థో వాచ్యః। తథా చ తత్తదభావ[illegible]నధిక-రణహేతుమద్వృత్తి తత్తదభావ
ప్రతియోగితావచ్ఛేదక-భేదకూటవత్తన్నిరూపితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వమేవ తదితి నిష్కృష్టోऽర్థః। ఏవంచ తాదృశభేదకూటస్య ప్రాంత
స్వకరూపేణాజ్ఞానం యుగసహస్రేణాప్యశక్యమితి వ్యాపక-సామానాధిక-రణ్యరూపవ్యాప్తిదుర్విజ్ఞేయైవేతి చేత్-న తజ్జ్ఞాన
సత్త్వమనుమితిహేతుతా। [illegible] భేదకూటస్య ప్రాంతిస్వకరూపేణాదుర్జ్ఞేయత్వేపి సామాన్యతో హేతుసమానాధిక-రణాభా
వప్రతియోగితావచ్ఛేదక-ప్రతియోగికత్వేన భేదత్వాదినా జ్ఞానసంభవాత్ తాదృశవ్యాప్తిదుర్జ్ఞేయత్వమితి [illegible]ం। వ్యాఖ

యత్ర

బాధకజ్ఞానాప్రతిబధ్యతాదృశసంయోగస్వరూపేణ జ్ఞానస్యానుమిత్యనుపయోగితయా అకించిత్కరత్వాత్। [illegible]సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వ
రూపవ్యాప్తావపి సాధ్యాభావే స్వప్రతియోగ్యనధికరణవృత్తిత్వస్యైవ విశేషణీయతయా తుల్యత్వేనాయోగాదితి [illegible]। తత్ర ప్రతియోగివద
వృత్తిసాధ్యాభావత్వానామననుగమాభావాదితి తదపి [illegible]చ। అభావాంతర్వస్యస్వనిరూపకాభావనిరూపితత్వస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధి
కరణానుయోగికత్వోభయసంబంధేన ప్రతియోగితావిశిష్టాన్యోన్యాభావత్వాధికరణానిష్ఠాధికరణతా తన్నిరూపకా
భావాధికరణతయా ననుగమాభావాత్ సంయోగిద్రవ్యత్వవిశిష్టద్రవ్యనిష్ఠసంయోగాభావాధికరణతా తాదృశో
భయసంబంధేన సంయోగత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావిశిష్టతదవచ్ఛేదకీభూతసంయోగత్వావచ్ఛిన్నాధికరణానుయోగికత్వా
తన్నిరూపకీభూతసంయోగాభావాదినిరూపితత్వవిశిష్టా అతస్తాదృశోభయసంబంధేన ప్రతియోగితావిశిష్టాన్యోన్యాభావ
భావాధికరణతైవ తాదృశాధికరణతా యేం తాదృశప్రతియోగితానిరూపకాభావనిరూపితత్వేపి తాదృశప్రతియోగి
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణానుయోగికత్వాభావేనోక్తసంబంధద్వయేన కస్యాప్యవిశిష్టప్రతియోగితాయాః తత్ర వైశిష్ట్యా
సత్త్వేపి తాదృశాధికరణతానిరూపకాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వం సంయోగత్వాదావక్షతమేవేతి న తత్రావ్యాప్తిః।
సంయోగిసత్త్వదశాయాం ద్రవ్యనిష్ఠసంయోగాధికరణతాయాః తాదృశోభయసంబంధేన ప్రతియోగితావిశిష్టత్వేపి గు.

నవ్యా।వాం కాదాత్మ్యేతరహేత్వధికరణనిష్ఠాధికరణతాయాం నతత్వావిరోధోభయసంబంధేన ప్రతియోగితావిశిష్టత్వం అధికరణాభావేనాధికరణతా
భావాదితినతత్రావ్యాప్తిః ఇతి। హేత్వధికరణనిరూపితనిరవచ్ఛిన్నాధేయతత్వస్య అభావవిశేషణత్వేనైవోపపత్తేః ప్రతియోగివైయ
౨౫ ధికరణ్యానవేశ ఏవనాస్తీతి నానానుగమసంభావనా। వపిలఘుధర్మేణ సమనియతగురుధర్మావచ్ఛిన్నసాధ్యకస్థలేఽవ్యభిచారిణ్యతి
వ్యాప్తివారణాయ స్వవిశిష్టసంబంధినిష్ఠాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకహేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేద
కధర్మయద్వృత్తిత్వం తావచ్ఛేదకతావిశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకవత్త్వమేవ వ్యాపకత్వమవశ్యం వాచ్యం। తథాచ దుర్జ్ఞేయతాజువానైవ
ఖ్యవక్తతే తాదృశగురుధర్మావచ్ఛిన్నసాధ్యకసద్ధేతౌ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాప్రసిద్ధ్యాఽవ్యాప్తిప్రస
క్త్వారణాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నాభావవద్వృత్తిత్వం వాచ్యం। తత్ర చ గు
రుధర్మేణాపి నవచ్ఛేదకత్వమతే తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావప్రసిద్ధేరవశ్యకత్వం। కంబుగ్రీవా
దిమత్త్వావచ్ఛిన్నసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావాదిః స్వసమనియతఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావప్రతియోగితావచ్ఛి
చ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యనుయోగిగురుత్వేనాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకతాపత్తిరవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాప్రసిద్ధేరితి ప్రతియో
గితావచ్ఛేదకత్వప్రవేశే కృతేఽపి స్వరూపేణ యోవాన్యత్తావత్త్వాభావకూటఏవనివేశ్య ఇతి తుల్యానుయోగః। గురుధర్మస్య

భావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమతావలంబనేపి సమసమానాధికరణసంబంధేన త్|| [illegible]త్వాం । సర్వత్రవహ్న్యభావక-సామానాధిక-ర
ణ్యావగాహిపరామర్శాదేవానుమితిరితి ననియమః । పరంతు తత్తద్విశేషతత్తద్విశిష్టసాధ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవహ్న్యభావ
గాహిపరామర్శాదపి త్యనియమస్యైవ సాధియాం తాదృశనియమమతే వహ్న్యభావవదవృత్తిమత్త్వేన తత్తద్వహ్న్యభావప్రకారక-
ఘటానుమితిసామగ్రీణామనంతానాం భిన్నవిషయకప్రత్యక్షాదికం ప్రతిప్రతిబంధకతాధికసంగ్రహాత్ । మన్మతే తత్ర వహ్న్య
భావవదవృత్తిమాన్ పర్వత ఇత్యాకారకపరామర్శఘటితవహ్న్యనుమితిసామగ్ర్యాం తత్ర వహ్న్యభావప్రకారకత్వాత్ తాదృశపరా
మర్శఘటితసామగ్రీప్రతిబంధకతయైవోపపత్తేః తాసాం ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాత్ || [illegible] వహ్న్యనుమితిసామగ్ర్యా
పర్వతో వహ్న్యభావవాన్ ఇత్యాకారకబాధాద్యభావసత్త్వాత్ నవిశేషనియతయా తాదృశబాధకాలీనతాదృశవిధఘటితాద్యను
మితిసామగ్రీకాలీనభిన్నవిషయకప్రత్యక్షాదికారణతాశ్రయతాదృశసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకత్వకల్పనమావశ్యక-మి
తి ఛే[illegible]త్వాం । తాదృశవిశేష్యకప్రత్యక్షఘటితవహ్న్యభావవిధేయకతాదృశవిశిష్టధర్మావచ్ఛిన్నపక్షకానుమితిసా
మగ్రీణాం ప్రతిబంధకతాయాం ఉభయవాదిసిద్ధమాయాంతి । ఏవమపి తాదృశవిశిష్టధర్మావచ్ఛిన్నపక్షక-వ
హ్నిమత్త్వవత్ప్రవృత్తిఘటితవహ్న్యభావవిధేయతాకానుమితిసామగ్రీణాం ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకప్రయుక్తం లాఘవ

నవ్యా|వా| మత్వజ్ఞానవత్తాదృశానుమితేః పర్వతో వహ్న్యభావవానిత్యేతాదృశబాధప్రతిబధ్యతయా తత్సామగ్రీకాలే బాధాద్యభావఘటిత
పర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షకవహ్న్యాద్యనుమితిసామగ్ర్యా అపేక్ష్యాభావాత్॥ మపి పర్వతో వహ్నిమానిత్యేతాదృశానుమితి
౧౬ సామగ్ర్యాం పర్వతో వహ్నిమానిత్యేతాదృశసిద్ధ్యభావనివేశావశ్యకతయా తాదృశసిద్ధికాలే తదభావఘటితానుమితిసత్త్వాభి
న్నవిషయకప్రత్యక్షవారణాయ తాదృశసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకత్వకల్పనమావశ్యకమితి దేవమపి పర్వతత్వవిశిష్టే వహ్ని
మత్తానిర్ణయత్వావచ్ఛిన్నప్రత్యక్షత్వం సాధ్యతావచ్ఛేదకకోటౌ వ్యాప్యతావచ్ఛేదకకోటౌ వా యత్రాధికం నివిష్టం
తాదృశానుమితిసామగ్ర్యాః ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వస్య యుక్తత్వాల్లాఘవం చ పానరమువత్తాదృశానుమితిసామగ్ర్యా ఏవ
పర్వతో వహ్నిమానిత్యేతాదృశసిద్ధేః ప్రమత్వగ్రహం ప్రత్యేవావశ్యకతయా అప్రామాణ్యగ్రహానాస్కందితసిద్ధ్యభావఘటి
తపక్షతానుమితిసామగ్ర్యా ఆవశ్యకత్వాత్॥ సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తిజ్ఞానాదేవానుమితిరస్తు న తు
వ్యాపకసామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్తిజ్ఞానాదితి। వ్యాపకసామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్తిజ్ఞానాదనుమితి
స్వీకారే ధూమవ్యాపకవహ్నిసమానాధికరణధూమవత్పర్వతత్వావచ్ఛిన్నఘటితానుమితిసామగ్ర్యాః భిన్నవిషయక
ప్రత్యక్షాదికం ప్రతి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేన లాఘవసంభవాత్॥ అన్వయవ్యాప్తిజ్ఞానాత్పర్వతో వహ్నిమానిత్యే
ఏవం సాధ్యాభావవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిత్వరూపవ్యతిరేకవ్యాప్తిజ్ఞానాదప్యనుమితిరుత్పద్యతే ఇతి తథా సత్యుక్తరీత్యా లాఘవసంభవాత్ ।౧౭।

కారకాం వ్యతిరేక-వ్యాప్తిజ్ఞానాత్ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యాకారికానుమితిశ్చ జాయతే। అథోభయవిధవ్యాప్తిజ్ఞానాదే
క-విధానుమిత్యభ్యుపగమే ప్రత్-తివిరహాత్ పరామర్శవైశిష్ట్యానత్రవశ్యం నివేశనీయతయైవ పరస్పరం వ్యభిచారాప్రసక్తేః। న
చోభయవిధవ్యాప్తిజ్ఞానాత్ పర్వతో వహ్నిమానిత్యేతాదృశానుమితిసిద్ధ్యాకారసిద్ధిప్రతిబంధకతాయాం ఇష్టాపత్తిర్విశిష్ట
పరామర్శానాముత్తేజకత్వ[illegible]పర్వతో వహ్నిమానిత్యేతాదృశసిద్ధిప్రతిబంధకతాయాం అన్వయవ్యాప్త్యవగాహి
పరామర్శవ్యతిరేక-వ్యాప్త్యవగాహిపరామర్శయోరేక-త్వేనోత్తేజకత్వప్రసక్త్యా తదభావవతో మిశ్రయోర్విశేషణవి
శేష్యభావే వినిగమనావిరహేణ ప్రతిబంధకతాధిక్యమితి వాచ్యం। వ్యతిరేక-వ్యాప్తిజ్ఞానాత్ పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యే
తాదృశానుమితిసిద్ధ్యాకారేపి పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యేతాదృశసిద్ధిప్రతిబంధకతాయాం ఏకత్ర వహ్నివ్యాప్యధూమవత్త్వ
ప్రకారనిరూపితాన్వయవ్యాప్తివిషయక-పరామర్శానుపదర్శిత వ్యతిరేక-వ్యాప్త్యవగాహిపరామర్శయోరుత్తేజక-త్వప్ర
సంగేన తద్దోషతాదవస్థ్యాత్। తాదృశాన్వయవ్యాప్తిజ్ఞానాదపి పర్వతో వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యేతాదృశానుమిత్యుత్పత్తేః।
కిం చైవం సతి వ్యతిరేక-వ్యాప్త్యవగాహిపరామర్శజన్యానుమితౌ అథాపి నవహిస్వయ్యాత్ర్యాకారక-బాధాభావస్యాధిక-
త్వేన తయా తాదృశపరామర్శఘటితసామగ్రీప్రతిబంధకతాయాం తథావిధబాధాభావనివేశనగౌరవమితి

సవ్యా|ఖా| వస్తుతస్తు నైవం| వ్యతిరేకపరామర్శాంశస్త్వనుతో వహ్న్యభావవాన్నిత్యనుమితిస్వీకారే ప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియో-
గితాకవహ్న్యభావవిశిష్టవాన్ వహ్నివైశిష్ట్యావగాహిప్రత్యక్షే హాటకనయే వ్యతిరేకవ్యాప్త్యవగాహిపరామర్శసంఘటిత
౨౭ కాలే భాసమానవహ్నియదిత్యాదిబాధబుద్ధిరభావస్య వ్యతిరేకతయా విశేషణతావచ్ఛేదకప్రకారకత్వనియ-
మపరకారణవిరహాన్నైవ తాదృశవిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిప్రత్యక్షకారణసంభవాదిత్యాహుః || ఇతి శ్రీహరిరా-
శ్రీ మతర్కాలంకారభట్టాచార్యకృతసవ్యమతవాదార్థః || శ్రీమద్గదాధరభట్టాచార్యమూర్తిచరణారవిందాభ్యాం నమః || శ్రీ